

“स्थानीय श्रोतको उपयोग, स्वामित्व र सहभागिता,
पूर्णखोप सुनिश्चितता-हाम्रो प्रतिबद्धता”

राष्ट्रिय खोप कार्यक्रम

पूर्णखोप सुनिश्चितता निर्देशिका २०७१

(तेस्रो संस्करण २०७०)

नेपाल सरकार
संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
स्वास्थ्य सेवा विभाग
परिवार कल्याण महाशाखा

प.सं. २०७७/०७८ च.नं.

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
रामशाहपथ, काठमाडौं, नेपाल

Phone No. : 4262987
4262590
4262802
4262706
4262935
4262862

मन्तव्य

खोप सेवा नेपाल सरकारको पहिलो प्राथमिकता प्राप्त मुख्य कार्यक्रम हो । सहश्राव्दी विकास लक्ष्य ४ र ५ प्राप्त गर्नका लागि खोप सेवाको योगदानलाई महत्वपूर्ण कडीको रूपमा स्वीकार गरिएको छ । खोप सेवा प्राप्त गर्नु हरेक बालबालिकाको नैसर्गिक अधिकार हो । नेपालको संविधान वाट नै आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरी राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६ मा स्वास्थ्यमा सर्वव्यापी पहुँच (Universal health coverage) को अवधारणा अवलम्बन गर्ने मान्यता स्थापित गरि समयानुकूल खोपहरु अवलम्बन गर्दै लक्षित वर्गले खोप पाउने अधिकार नीतिगत रूपमा नै सुनिश्चित गरेको छ । यसको साथै खोप सेवाको प्रभावकारी व्यवस्थापन र संचालन गरी बालबालिकाहरुलाई खोप दिने र लिने कार्यलाई विशेष व्यवस्था गर्न खोप ऐन २०७२ जारी गरेको छ । यसरी नेपाल सरकारले खोप सेवालाई कानूनी तथा नीतिगत रूपमानै प्राथमिकतामा राखेर नागरिकको मौलिक हकको रूपमा रहेको स्वास्थ्य सम्बन्धि सवैधानिक अधिकार सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय कटिबद्ध छ ।

हाल राष्ट्रिय खोप कार्यक्रम मार्फत खोपसेवा सवै जिल्लाको वडा स्तरसम्म विस्तार भइसकेको भएता पनि नेपाल जनसांख्यिक सर्वेक्षण २०११ (NDHS 2016) अनुसार करिब १३ प्रतिशत (१० प्रतिशत आंशिक खोप र ३ प्रतिशत शुन्य खोप) बालबालिकाहरु पूर्णखोप पाउनबाट वञ्चित भएको साथै २०१६ (NDHS 2016) को तथ्याङ्क अनुसार शुन्य खोपको बच्चा २०११ को तुलनामा ३ प्रतिशत वाट घटेर १ प्रतिशतमा झरेको तर तालिका अनुसार नियमित रूपमा पाउनु पर्ने खोपको कभरेज घट्दै पूर्णखोप प्राप्त गर्ने बच्चा संख्या ७८ प्रतिशत मात्र रहेको देखिएको छ । भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक कठिनाइको कारण विभिन्न वर्ग, समुदाय र क्षेत्रका बालबालिकाहरु खोप सेवाबाट अझैपनि वञ्चित भईरहेको परिप्रेक्ष्यमा स्थानीय स्तरबाटै खोप सेवाको योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनमा अपनत्व र नेतृत्व भएमा अवश्य पनि सवै लक्षित बालबालिकाले पूर्णखोप सेवा प्राप्त गर्ने कुरा निश्चित गर्न सकिन्छ ।

यही तथ्यलाई आधार मानेर हरेक बालबालिकालाई पूर्णखोप प्रदान गरी रोग नियन्त्रण, निवारण र उन्मुलनको लक्ष्य प्राप्तमा तिव्रता ल्याई दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न पूर्णखोप घोषणा एवं दिगोपनाको अवधारणा कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । आधारभूत स्वास्थ्य सेवा संचालन र प्रवर्द्धनको जिम्मेवारी स्थानिय तहको काम, कर्तव्य र अधिकार भित्र रहेको हुदा प्रत्येक वर्ष पूर्णखोप सुनिश्चितता वडा, पालिका प्रमाणित गर्न स्थानीय तहको आवधिक योजनामा समावेश गरि पालिकाहरुको अपनत्वमा निर्देशिकाका प्रावधानहरु कार्यान्वयन भई आ.व. २०६९/७० देखि प्रारम्भ भएको यो अभियानमा नेपाल सरकारको आ.व. ०७७/०७८ को नीति तथा कार्यक्रममा उल्लेख भए अनुसार नेपालका सवै वडा, पालिका र जिल्ला पूर्णखोप सुनिश्चितता भएको घोषणा गर्दै सन् २०२१ सम्ममा नेपाललाई पूर्णखोप सुनिश्चितता भएको देश घोषणा गरी दिगोपना कायम राख्ने योजना रहेको छ ।

अन्त्यमा, वडा, गाँउपालिका, नगरपालिका पूर्णखोप भएको सुनिश्चित गर्न तत्कालिन संघीय मामिला तथा स्थानिय विकास मन्त्रालय र यस मन्त्रालय वाट संयुक्तरूपमा जारी गरिएको पूर्णखोप सुनिश्चितता कार्यविधि निर्देशिका २०७१ (दोस्रो संस्करण २०७३) हालको संघीय संरचना र तहगत काम, कर्तव्य र अधिकारहरुको आधारमा स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय वाट प्राविधिक क्षेत्रको नेतृत्व र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको समन्वय र अगुवाइमा कृयाकलापहरु संचालन गर्न स्थानीय तहसंग साभेदारी गरी खोप कार्यक्रमलाई दिगो र सवै बालबालिकालाई निरन्तर पूर्णखोप उपलब्ध गराएको सुनिश्चित गर्ने अभिप्रायले पूर्णखोप सुनिश्चितता निर्देशिकाको आवश्यक परिमार्जन गरी तयार भएको प्रस्तुत पूर्णखोप सुनिश्चितता कार्यविधि निर्देशिका २०७१ (तेस्रो संस्करण २०७७) तयार गर्ने परिवार कल्याण महाशाखा, बाल स्वास्थ्य तथा खोप सेवा शाखा र यस कार्यमा प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष रूपमा महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याउने सम्पूर्ण संघसंस्था तथा व्यक्तिहरुलाई समेत धन्यवाद दिदै आगामी दिनमा यो निर्देशिकाका प्रावधानहरुको सार्थक कार्यान्वयनमा पनि सक्रिय योगदानको लागि अनुरोध गर्दछु ।

लक्ष्मण अर्याल

सचिव

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय

नेपाल सरकार

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

सिंहदरवार, काठमाडौं

फोन { ४२००५०५
४२००२९९
४२००३०६

फ्याक्स नं.: ४२००३२२

पत्र संख्या:- ०६६-६८

पूर्ण खोप सुनिश्चितता निर्देशिका २०७१ तेस्रो संसोधन २०७७

चलानी नं.:- ४

मन्तव्य

नेपालको संविधान २०७२ ले स्वास्थ्य सेवालाई नागरिकको मौलिक हकका रूपमा परिभाषित गरेको छ। आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धतासँगै निर्माण हुने स्वस्थ नागरिकहरू राष्ट्रका सम्पति भएकाले स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र गुणस्तर बृद्धि गर्न त्यत्तिकै आवश्यक रहेको छ। केही वर्ष अघिसम्म पनि प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका विभिन्न सरुवा रोगहरूबाट बच्न खोप सेवा प्रभावकारी भएको छ। खोप सेवाको उपलब्धता र विस्तारसँगै विपर जस्तो घातक रोग उन्मूलन भैसकेको छ भने हाल पोलियो रोग उन्मूलन उन्मुख र दादुरा रुवेला जस्तो संक्रामक रोगहरू निवारणको चरणमा रहेको छ साथै कतिपय रोगहरू नियन्त्रण भई विरामीदरमा कमी हुनुका साथै बालमृत्युदरमा उल्लेख्यरूपमा कम भई सहस्राब्दी विकास लक्ष प्राप्त गर्न सहयोग पुगेको छ।

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ ले आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको प्रवाह गर्ने मुख्य दायित्व स्थानीय निकायहरूको रहेको र सोही अनुसार दुवै मन्त्रालय बाट संयुक्त रूपमा मङ्सिर १६, २०७० मा स्थानीय स्वास्थ्य शासन सुदृढीकरणका लागि सहकार्यको खाका (Collaborative Framework) मा हस्ताक्षर भई स्थानीय स्वास्थ्य शासन सुदृढीकरण सहकार्यको खाका कार्यान्वयन निर्देशिका २०७१ समेत जारी गरिएको थियो। नेपालको संविधान २०७२ अनुसार आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरूको संचालन तथा व्यवस्थापन स्थानीय सरकारको अधिकारक्षेत्र भित्र व्यवस्था भए अनुसार स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ मा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार र वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार भित्र आधारभूत स्वास्थ्य सेवा अन्तर्गतको खोप सेवा संचालनको व्यवस्था गरेको छ।

प्राविधिक पक्षमा विषयगत निकायहरू जिम्मेवार हुने र समग्र स्थानीय निकायको योजना, नीति र कार्यक्रममा स्वास्थ्य सेवाको नीति, रणनीति तथा आवधिक योजनाहरूमा विषयगत निक्षेपण गर्ने कार्यलाई उच्चतम महत्त्व दिई समग्र लक्ष प्राप्त गरी मानवीय विकासका सूचकांकहरू बढाउन तत्कालिन जिल्ला विकास समिति, नगरपालिका र गाउँ विकास समितिहरूले महत्त्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेका थिए भने अब जिल्ला समन्वय समिति, महा/उपमहानगरपालिका, नगरपालिका र गाउँपालिकाहरूले यसलाई अझ प्रभावकारी बनाउन जरुरी रहेको छ।

सामाजिक विकासका लागि स्वास्थ्य क्षेत्रका सूचकहरूलाई समावेश गरी बनाइने योजना, नीति तर्जुमा, कार्यान्वयन बाट समग्र समावेशी विकासमा समेत टेवा पुग्ने देखिन्छ। नेपालमा हाल सकारात्मक रूपमा वृद्धि भैरहेका स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरूमा खोप सेवाको पनि अहम भूमिका रहेको छ। खोप सेवाको माध्यम बाट रोग नियन्त्रण, निवारण र उन्मूलन जस्ता महत्त्वपूर्ण उपलब्धी भई दिगो विकास लक्ष्यका विभिन्न राष्ट्रिय लक्ष्यहरू हासिल हुन समेत मद्दत पुग्नेछ। हाल नेपालमा खोप सेवाको पहुँच बृद्धि भइरहेता पनि अझ केहि बालबालिकाहरूले आंशिकरूपमा मात्र खोप पाएको देखिएको छ। बालबालिकाको खोप पाएर स्वस्थ हुन पाउने अधिकारलाई सुनिश्चित गर्दै स्वस्थ र समृद्ध नेपाल निर्माणको लागि स्थानीय निकायहरूको अपनत्वमा पूर्णखोपयुक्त वडा/गाउँ/नगर र जिल्ला घोषणा एवं दिगोपना कायम गर्ने अभियान सञ्चालन भइरहेको छ। विकेन्द्रित/निक्षेपित सेवाको अगुवाको रूपमा रहेको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा सुधार ल्याउन स्थानीय निकायहरूको अहम भूमिका रहेको छ। विकेन्द्रित स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको एक महत्त्वपूर्ण कार्यक्रमको रूपमा रहेको खोप सेवाको उपलब्धता तथा पूर्णखोप सुनिश्चितता घोषणा कार्यक्रमको लागि स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, परिवार कल्याण महाशाखाको अगुवाई तथा यस मन्त्रालयको समन्वयमा हालको संघीय संरचना तथा संविधान अनुसार बांडफांड भएको तहगत काम कर्तव्य र अधिकारको आधारमा कार्यनिर्देशको लागि आवश्यक परिमार्जन गरी तयार भएको प्रस्तुत पूर्णखोप सुनिश्चितता कार्यविधि निर्देशिका २०७१ (तेस्रो संस्करण २०७७) स्थानीय निकाय एवं सरोकारवाला सबै सम्बद्ध निकायका लागि सहयोगी हुने अपेक्षा गरिएको छ।

अन्त्यमा, निर्देशिका तर्जुमा तथा परिमार्जन कार्यमा संलग्न र सहयोगी महानुभावहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दै स्वास्थ्य सूचक सुधारका निम्ति यस कार्यविधिले योगदान पूर्याउने अपेक्षा गर्दै शुभकामना व्यक्त गर्दछु।

सूर्य प्रसाद गौतम
सचिव,

मेरो भनाई

खोपको माध्यमबाट विश्वबाट विफर उन्मुलन भई नेपालमा वि.सं. २०३४ सालमा विस्तारित खोप आयोजनाको रूपमा प्रारम्भ भएको खोप कार्यक्रम, हाल राष्ट्रिय खोप कार्यक्रमको रूपमा विस्तार भई नेपाल सरकारको उच्च प्राथमिकताको कार्यक्रम हो र जनस्वास्थ्यको सफल कार्यक्रम मध्येको एक हो । हाल १२ वटा रोगको विरुद्धमा निशुल्क रूपमा मासिक १६ हजार भन्दा धेरै खोप केन्द्रहरूबाट नियमित खोप सेवा प्रदान गरिदै आएको छ । यो सेवाको विस्तार, सहज उपलब्धता एवं व्यापक उपभोगका कारण नै बालबालिकाको रुग्णतादर, मृत्युदर र अपाङ्गतादरमा उल्लेखनीय कमी आई सहस्राब्दि विकास लक्ष्य प्राप्तीमा सघाउ पुगेको र दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त गर्न समेत ठूलो टेवा पुग्ने विश्वास लिइएको छ ।

खोप सेवा प्रभावकारी एवं जनस्वीकार्य कार्यक्रम भएता पनि प्राप्त उपलब्धिहरूलाई कायम राख्दै लक्षित बालबालिकाहरूलाई पूर्णखोप दिलाउन अभै केहि चुनौतिहरू रहेका छन् । जनसांख्यिक सर्वेक्षण २०१६ (NDHS 2016) अनुसार करिब १ प्रतिशत बालबालिकाहरू खोप शुन्य डोजको अवस्थामा र खोप शुरु गर्ने बालबालिका मध्ये करिब २१ प्रतिशत बालबालिका ड्रपआउट भई पूर्णखोप प्राप्त गर्ने बच्चाको कभरेज ७८ प्रतिशत मात्र भएको देखिएको छ । करिब ९९ प्रतिशत बालबालिकाहरूको पहुचमा खोप सेवा विस्तार भएको सकारात्मक अवस्था भएता पनि पूर्णखोप कभरेज घट्दै जानु हाम्रो चुनौति रहेको छ । यहि अवस्थालाई मध्ये नजर गर्दै स्थानीय स्तरबाटै खोप सेवाको योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनमा अपनत्व र नेतृत्व प्रदान गरि बालबालिकाले पूर्णखोप प्राप्त गरेको निश्चित गर्न सकिन्छ भन्ने अभिप्रायले **“खोज र खोप”** को प्रकृया अवलम्वन गरी पूर्णखोप सेवा उपलब्ध गराई पूर्णखोप वडा/पालिका/जिल्ला पूर्णखोप सुनिश्चित गर्ने अवधारणा ल्याइएको हो । स्थानीय तहको प्रत्यक्ष संलग्नता, अपनत्व र यसको निरन्तरताबाट नै पूर्णखोपको सुनिश्चितता सम्भव र दिगो हुने कुरा यसको अवधारणा र हाल सम्मको प्रगतिले प्रमाणित गरेको छ । सन् २०२१ सम्ममा नेपाललाई पूर्णखोप सुनिश्चित भएको देश बनाउने राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्त गर्न संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको साभेदारीमा पूर्णखोप सुनिश्चितता राष्ट्रिय निर्देशिका जारी भई कार्यसंचालन भईरहेकोमा विगतको अनुभव, सिकाई तथा हालको संघीय संरचना र तहगत काम, कर्तव्य, अधिकारको आधारमा यो कार्यलाई अझ प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्न समय सापेक्ष परिमार्जन गर्न आवश्यक ठानी दुवै मन्त्रालयको संयुक्त प्रयासमा यो निर्देशिका परिमार्जन भएको छ, यसबाट पूर्णखोप सुनिश्चितता घोषणा र दिगोपनामा प्रभावकारि एवं सहज हुने विश्वास लिइएको छ ।

अन्त्यमा, यो निर्देशिकामा आवश्यक परिमार्जन गरी तयार भएको पूर्णखोप सुनिश्चितता कार्यविधी निर्देशिका २०७१ (तेस्रो संस्करण २०७७) तयार गर्ने कार्यमा आवश्यक परामर्श तथा सल्लाह दिनुहुने स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सचिवज्यू, स्वास्थ्य सेवा विभाग, परिवार कल्याण महाशाखा, बाल स्वास्थ्य तथा खोप सेवा शाखाका प्राविधिक कर्मचारीहरू, विभिन्न प्रदेश, स्वास्थ्य कार्यालयका प्राविधिक कर्मचारीहरू, विश्व स्वास्थ्य संगठन र यूनिसेफ लगायत सरोकारवाला सबै लाई धन्यवाद दिँदै स्थानियतहको अपनत्व र नेतृत्वमा संचालन भई रहेको पूर्णखोप न.पा./गाउँपालिका/ जिल्ला सुनिश्चितताको लागि संलग्न हुनुहुने सबै स्थानीय तहहरू, अभिभावक, महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका, आमा समूह, स्वास्थ्यकर्मीहरू र सरोकारवाला हरू सबै लाई धन्यवाद दिँदै आगामी दिनमा पनि सक्रिय सहयोगको अपेक्षा गर्दछु ।

.....
डा.दिपेन्द्र रमण सिंह
महानिर्देशक
स्वास्थ्य सेवा विभाग

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
स्वास्थ्य सेवा विभाग
परिवार कल्याण महाशाखा

फोन नं. : ४२६१४३६
४२६२२३८
Web Site: www.dohs.gov.np

प.सं. २०७७/०७८ च.नं.

टेकु, काठमाडौं, नेपाल ।

हाम्रो भनाई

नेपालमा वि.सं. २०३४ सालमा विस्तारित खोप आयोजनाको रूपमा शुरुवात भई व्यापकता पाएको खोप सेवामा आजसम्म आइपुग्दा समय सापेक्ष नीतिगत सुधार, सेवाको विस्तार, मानवीय र संस्थागत संरचनामा भएको स्तरोन्नति, खोप सेवाको सहज उपलब्धता र व्यापक उपभोगका कारण नै बालबालिकाको रुग्णतादर, मृत्युदर र अपाङ्गपनमा उल्लेखनीय कमी आएको सर्वविदितै छ । खोप सेवासँग सम्बन्धित हरेक कार्यक्रमको उद्देश्य सम्पूर्ण बालबालिकालाई सरकारबाट उपलब्ध भएका सम्पूर्ण खोप सेवा उपलब्ध गराई बच्चाहरुको रोगदर, मृत्युदर र अपाङ्गताको दरमा कमी ल्याउनु राष्ट्रिय खोप कार्यक्रमको मुख्य लक्ष्य हो । हरेक बालबालिकाको जन्मसिद्ध अधिकारसँग गाँसिएको गुणस्तरीय खोप सेवा लक्षित वर्गसम्म पुऱ्याउनु हाम्रो जिम्मेवारी हो भने उपलब्ध सेवालालाई निरन्तर रूपमा उपभोग गर्नु समुदायको पनि दायित्व हो । यसका लागि सबै जिल्ला, पालिका र स्वास्थ्य संस्था अन्तर्गत हरेक महिना १६ हजार भन्दा धेरै खोपकेन्द्रहरु र १७,००० भन्दा धेरै खोप सेसनहरु बाट नियमित खोप सेवा प्रदान गरिदै आएको छ ।

हालसम्मका उपलब्धिहरुलाई कायम राख्दै सबै लक्षित बालबालिकाले तोकिएको अवधि भित्र पूर्णखोप प्राप्त गरुन् भन्ने अभिप्रायले पूर्णखोप गाउँपालिका/न.पा. सुनिश्चित गर्ने अवधारणा ल्याईएको हो । स्थानीय तहको प्रत्यक्ष अगुवाई, अपनत्व र यसको निरन्तरताबाट नै पूर्णखोप सुनिश्चित हुने विश्वास लिइएको छ ।

अन्त्यमा, यो निर्देशिकामा आवश्यक परिमार्जन गरी तयार भएको प्रस्तुत पूर्णखोप सुनिश्चितता निर्देशिका २०७१ (तेस्रो संस्करण २०७७) तयार गर्ने कार्यमा संलग्न भै आवश्यक परामर्श तथा सल्लाह दिने परिवार कल्याण महाशाखा, बाल स्वास्थ्य तथा खोप सेवा शाखा प्राविधिक कर्मचारी, प्रदेश अन्तर्गत निर्देशनालय, स्वास्थ्य कार्यालयका प्राविधिक कर्मचारी, विभिन्न स्थानिय तहबाट संलग्न कर्मचारीहरु लगायत विश्व स्वास्थ्य संगठन र यूनिसेफलाई धन्यवाद दिँदै पूर्णखोप सुनिश्चितता कार्यमा संलग्न हुनुहुने सबै अभिभावक, स्थानीय तहहरु, महिला स्वास्थ्य स्वयंम सेविका, आमा समूह र स्वास्थ्यकर्मीहरुको आगामी दिनमा पनि सक्रिय सहयोगको अपेक्षा गर्दछौ ।

डा. भुलक शर्मा गौतम
प्रमुख

बाल स्वास्थ्य तथा खोप सेवा शाखा

डा. भिमसिंह तिकरी
निर्देशक

परिवार कल्याण महाशाखा

बिषय सूचि

१. परिचय	५
१.१ पृष्ठभूमि	५
१.२ पूर्णखोपको अवस्था र अवधारणा	६
१.२.१ स्थानीय स्वास्थ्य शासन सुदृढीकरण सहकार्यको खाका कार्यान्वयन निर्देशिका २०७१	७
१.२.२ पूर्णखोप सुनिश्चितता निर्देशिकाको उद्देश्यहरू	८
१.२.३ पूर्णखोपको परिभाषा	८
२. पूर्णखोप कार्यक्रमको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र अपेक्षित उपलब्धिहरू	९
२.१ कार्यक्रमको लक्ष्य	९
२.२ कार्यक्रमका उद्देश्यहरू	९
२.३ पूर्णखोप घोषणा तथा दिगोपना कार्यक्रमका रणनीतिहरू	९
२.४ अपेक्षित उपलब्धिहरू	१०
३. पूर्णखोप घोषणा तथा दिगोपनाका आधारहरू	११
३.१ पूर्णखोप घोषणाका आधारहरू	११
३.१.१ सर्वेक्षण	११
३.१.२ सर्वेक्षण प्रतिवेदनको विश्लेषण, सूक्ष्मयोजना तयारी र छुट खोप प्रदान	११
३.१.३ प्रतिवेदन तथा प्रतिवद्धता	१२
३.१.४ पूर्णखोप घोषणा गर्ने तहगत जिम्मेवारी	१३
४. पूर्णखोप घोषणाका प्रक्रिया र गतिविधिहरू	१४
४.१ पूर्णखोप घोषणा	१४
४.२ जिल्ला तहबाट गर्नु पर्ने प्रक्रिया र गतिविधिहरू	१४
४.३ स्थानीय तहबाट गर्नुपर्ने प्रक्रिया र कृयाकलापहरू	१६
४.४ खोप छुट भएका बच्चाहरूलाई खोप दिने तालिका (नियमित खोप तथा खोप छुट २४ - ५९ महिनाका बच्चाहरू)	१९
५. पूर्णखोप दिगोपना र नियमित खोपसेवा सुदृढीकरणको लागि सूक्ष्मयोजना र खोप महिना संचालन	२१
५.१ नियमित खोपको प्रगति समिक्षा, विश्लेषण र पूर्णखोपका लागि सूक्ष्मयोजना	२१
५.२ सहयोगात्मक सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन	२२
५.३ समुदायसंग खोपसेवाको सम्बन्ध सुदृढ गर्ने	२२
५.४ खोप सेवाको तथ्याङ्क विश्लेषण र विशेष कार्यक्रम संचालनको योजना	२३
५.५ श्रोत साधनको समुचित ब्यवस्थापन र छुट खोपसेवाको लागि पूर्णखोप महिना अभियान संचालन	२३
६. पूर्णखोप वडा/गाउँपालिका/नगरपालिका/जिल्ला घोषणा पश्चात गर्नुपर्ने कार्यहरू	२४
७. पूर्णखोपका लागि साम्केदार तथा सरोकारवालाहरू	२५

८. पूर्णखोप सुनिश्चितता कार्यका लागि समन्वय समितिहरू	२७
८.१ राष्ट्रिय पूर्णखोप समन्वय समिति	२७
८.२ प्रदेश पूर्णखोप समन्वय समिति	२७
८.३ जिल्ला पूर्णखोप समन्वय समिति	२८
८.४ पालिका पूर्णखोप समन्वय समिति	२९
८.५ महा, उपमहानगर र नगर पालिका/गाउँपालिका वडास्तरीय पूर्णखोप समन्वय समिति	३०
९. पूर्णखोप गाउँपालिका, नगरपालिकार जिल्ला घोषणाका लागि विभिन्न निकायको भूमिका	३१
९.१ पूर्णखोप समन्वय समितिहरूको भूमिका	३१
९.१.१ राष्ट्रिय पूर्णखोप समन्वय समितिको भूमिका	३१
९.१.२ प्रदेश पूर्णखोप समन्वय समितिको भूमिका	३१
९.१.३ जिल्ला पूर्णखोप समन्वय समितिको भूमिका	३२
९.१.४ स्थानिय तह/पालिका खोप समन्वय समितिको भूमिका	३२
९.१.५ वडा खोप समन्वय समिति र स्थानिय स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समितिको भूमिका	३३
९.२ विभिन्न निकायहरूको भूमिका	३४
९.२.१ परिवार कल्याण महाशाखा, बाल स्वास्थ्य तथा खोप सेवा शाखाको भूमिका	३४
९.२.२ प्रदेश सामाजिक मन्त्रालय तथा स्वास्थ्य निर्देशनालयको भूमिका	३४
९.२.३ स्वास्थ्य कार्यालयको भूमिका	३५
९.२.४ पालिका स्वास्थ्य महाशाखा/शाखाको भूमिका	३५
९.२.५ स्थानिय स्वास्थ्यसंस्था भूमिका	३६
१०. निर्देशिकाको परिमार्जन	३७
११. अनुसूचिहरू	३८
अनुसूची-१ : १५ महिनामुनिका बालबालिकाको खोपको सूची तयार गर्ने खोप रजिष्टरको नमूना	३९
अनुसूची-२ : पूर्णखोपको लागि १६ देखि २३ महिनाका बालबालिकामा वडा बाट गरिने घरधुरी (पूर्णखोप)सर्वेक्षण फारमको नमूना	४०
अनुसूची-३ : नेपाल सरकारबाट प्रयोगमा ल्याइएको डिफल्टर ट्रेसिङ्ग अनुगमन पुर्जाको नमूना (HMIS 1.5 अनुसार)	४१
अनुसूची-४ : सर्वेक्षणमा पहिचान १६ - २३ महिनाको बच्चाहरूलाई छुट खोप दिएको खोपको प्रतिवेदन फारमा	४२
अनुसूची-५ : ० देखि १५ महिना सम्मको बच्चाहरूको वडा स्तरिय Line Listing को समायोजन बिबरण फारम नमूना	४३
अनुसूची-६ : सर्वेक्षण पश्चात पूर्णखोप पाएका १६-२३ महिनाका बालबालिकाको समायोजन प्रतिदिन फारम	४४
अनुसूची-७ : स्थानीय तह/जिल्ला/प्रदेश/राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिमा घोषणा अनुमतिको लागिपठाउने पत्रको नमूना	४५
अनुसूची-८ : पालिका बाट वडा भेरिफिकेसन/ अनुगमन (RCM) फारमको नमूना	४६
अनुसूची-९ : पूर्णखोप सुनिश्चितता पालिका घोषणाको लागि जिल्ला बाट गरिने भेरिफिकेसन/ अनुगमन गर्ने चेकलिष्टको नमूना	४७
अनुसूची-१० : जिल्ला र प्रदेश घोषणाको लागि प्रदेश र संघ बाट भेरिफिकेसन/ अनुगमन गर्ने चेकलिष्टको नमूना	५०
अनुसूची-११ : स्थानियतह/जिल्ला/प्रदेश/राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिले सम्बन्धित तहमा पठाउने घोषणा अनुमति पत्रको नमूना	५२
अनुसूची-१२ : पूर्णखोप वडा/नगर/गाउँपालिका प्रमाणित गरिएको प्रमाणपत्रको नमूना	५३
अनुसूची-१३ : पूर्णखोप जिल्ला , प्रदेश प्रमाणित गरिएको प्रमाणपत्रको नमूना	५४
अनुसूची-१४ : नियमित खोपसेवा सुदृढीकरण र पूर्णखोप सुनिश्चितता दिगोपनाको योजनाको नमूना	५५
अनुसूची-१५ : कार्यक्रमको निरन्तरता, दिगोपना र अपनत्व सृजना गर्न एकिकृत रुपमा संचालन गर्नु पर्ने कृयाकलापहरू	५८
अनुसूची-१६ : नियमित खोप तालिका र नियमित खोप छुट भएको ५ वर्ष सम्मका (Missed opportunity vaccination) बालबालिकालाई खोप दिने तालिका	६०

निर्देशिका तयारी तथा परीमार्जनको प्रक्रियामा संलग्न महानुभावहरू:(दोस्रो संस्करण २०७७)

क्र. सं.	पद	नाम	कार्यालय
	सल्लाहकार र श्रोत ब्यक्ति महानुभावज्यू हरू		
१.	सचिव	लक्ष्मण अर्याल	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
२.	सचिव	सूर्य प्रसाद गौतम	संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
३.	महानिर्देशक	डा. दिपेन्द्र रमण सिंह	स्वास्थ्य सेवा विभाग
	प्रमुख विशेषज्ञ	महेन्द्र प्रसाद श्रेष्ठ	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
४.	प्रमुख, नीति योजना तथा अनुगमन महाशाखा	डा. गुणराज लोहनी	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
४	निर्देशक	डा. भिमसिंह तिकरी	परिवार कल्याण महाशाखा
	निर्देशिका परिमार्जनमा संलग्न महानुभावहरू		
७	स्वास्थ्य निर्देशक	डा. विनोद विन्दु शर्मा	प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालय, गण्डकी प्रदेश
	प्रमुख, बाल स्वास्थ्य तथा खोप सेवा शाखा(ब.स्वा.प्रशासक)	डा.भलक शर्मा गौतम	परिवार कल्याण महाशाखा
८.	वरिष्ठ जनस्वास्थ्य प्रशासक	विजय कुमार भ्ना	स्वास्थ्य निर्देशनालय, प्रदेश नं. २
९.	वरिष्ठ जनस्वास्थ्य प्रशासक	शम्भु प्र ज्ञवाली	सामाजिक विकास मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश
१०.	वरिष्ठ जनस्वास्थ्य प्रशासक	सतिश विष्ट	सामाजिक विकास मन्त्रालय, बागमती प्रदेश
	मेडिकल अधिकृत	डा . राहुल भ्ना	परिवार कल्याण महाशाखा
११.	बरिष्ठ जनस्वास्थ्य अधिकृत	दिपक भ्ना	परिवार कल्याण महाशाखा, स्वा.से. वि.
१२.	ब.ज.स्वा.अ	चेतननिधि बाग्ले	स्वास्थ्य कार्यालय, सूर्खेत
१३.	ब.ज.स्वा.अ	गोर्कण गिरी	स्वास्थ्य कार्यालय , बर्दिया
१४.	बरिष्ठ फार्मसी अधिकृत	बडेबाबु थापा	व्यवस्थापन महाशाखा, स्वा.से. वि.
१४.	ज.स्वा.अ.	रमेश बाढकोटी	स्वास्थ्य कार्यालय, संखुवासभा
	वरिष्ठ जनस्वास्थ्य अधिकृत	बावराम आचार्य	स्वास्थ्य कार्यालय , कास्की
१५.	जनस्वास्थ्य अधिकृत	अमर दवाडी	स्वास्थ्य कार्यालय, लम्जुङ्ग
१७.	वरिष्ठ स्वास्थ्य शिक्षाअधिकृत	प्रकाशराज शर्मा	स्वास्थ्य निर्देशनालय, गण्डकी प्रदेश
१८.	नर्सिङ्ग अधिकृत	लक्ष्मी मरासिनी	परिवार कल्याण महाशाखा

१९.	खोप अधिकृत	भरत भण्डारी	परिवार कल्याण महाशाखा
२०	जनस्वास्थ्य अधिकृत	बसन्त कुमार श्रेष्ठ	परिवार कल्याण महाशाखा
२१.	खोप अधिकृत	लक्ष्मेश्वर भ्ना	सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश नं. २
२२.	खोप अधिकृत	शान्तीराम खतिवडा	स्वास्थ्य निर्देशनालय, बागमती प्रदेश
२३.	खोप अधिकृत	उदेस कुमार श्रेष्ठ	स्वास्थ्य निर्देशनालय, प्रदेश नं. १
२४.	खोप अधिकृत	बद्री प्रसाद आचार्य	स्वास्थ्य निर्देशनालय, मनाङ्ग
२५.	खोप अधिकृत	एक नारायण लम्साल	स्वास्थ्य कार्यालय, म्याग्दी
२६.	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	शंकर बाबु दवाडी	बेनिघाट रोराङ्ग गाउँपालिका, धादिङ्ग
२७.	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	मित्रमणि बस्नेत	धर्मदेवी न.पा. सं सभा
२८.	हे.अ.	दामोदर गौतम	ईटहरी उप म.न.पा, सुनसरी
२९.	NPO	डा. राहुल प्रधान	विश्व स्वास्थ्य संगठन, आई.पि.डी.
३०.	Child Health Specialist	डा.शुष्मा भुषाल	युनिसेफ नेपाल
३१.	Immunization Monitoring F.P	डा. दिपेश श्रेष्ठ	विश्व स्वास्थ्य संगठन, आई.पि.डी.
३२.	New Vaccine Officer	डा.अभियान गौतम	विश्व स्वास्थ्य संगठन, आई.पि.डी.
३३.	Senior Progrme coordinator	धिरेन्द्र भुजेल	वाटरएड, नेपाल

१. परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय खोपकार्यक्रम नेपाल सरकारको पहिलो प्राथमिकता प्राप्त एवं लागत प्रभावकारी (cost effective) जनस्वास्थ्यको प्रमुख कार्यक्रम हो। खोपले विभिन्न रोगहरू लाग्नबाट सुरक्षा प्रदान गर्दछ। वि.सं. २०३४ सालमा विफर उन्मूलन भए पश्चात् नेपालमा खोप कार्यक्रम विस्तारित खोप आयोजनाको रूपमा धनुषा, रुपन्देही र सिन्धुपाल्चोक जिल्लाहरूबाट बिसिजी र डिपिटी खोपसेवा प्रारम्भ भई हाल ७५ वटै जिल्लाहरूमा १२ वटा सरुवा रोगहरू (क्षयरोग, भ्यागुते रोग, लहरेखोकी, धनुष्टंकार, हेपाटाइटिस बि, हेमोफिलस इन्फ्ल्यूएन्जा बी, पोलियो, दादुरा, रुबेला, न्यूमोनीया, मेनिन्जाईटीस, जापानिज इन्सेफलाइटिस र रोटा भाईरस बाट हुने पखाला) विरुद्ध तथा गर्भवती महिलाहरूका लागि टी.डी.(Td) खोप(धनुष्टंकार र भ्यागुते रोगविरुद्ध) उपलब्ध गराईदै आइएको छ।

हाल नेपालमा क १६,००० भन्दा बढी खोप केन्द्रहरू(स्वास्थ्य संस्था, बाह्य खोप केन्द्र र घुम्ती खोप सेवा) का साथै निजी तथा गैरसरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरू मार्फत भौगोलिक तथा आर्थिकरूपमा विकट तथा पिछडिएका समुदायहरूमा खोप प्रदान गरि रहेको, यो कार्यक्रमले खोपबाट बचाउने रोगहरूको नियन्त्रण गरि ५ वर्षमुनिका बालबालिकाको बाल मृत्युदरमा उल्लेख्य कमि ल्याई सहस्राब्दी विकास लक्ष (MDG4) प्राप्त लगायत धेरै उपलब्धिहरू हाँसिल गरेको छ।

खोप सेवा नेपाल सरकारको पहिलो प्राथमिकता मध्येको मुख्य अत्यावश्यक तथा आधारभुत सेवा हो। नेपालको संविधान बाट नै आधारभुत स्वास्थ्य सेवा नागरिकको मौलिकहकको रूपमा व्यवस्था गरि राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, २०७६ अनुसार स्वास्थ्यमा सर्वव्यापी पहुँच (Universal health coverage) को अवधारणाको मान्यता लाई अवलम्बन गर्ने व्यवस्था अनुरूप समयानुकूल खोप सेवाहरू अवलम्बन गर्दै लक्षित वर्गको खोप पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ। नेपाल सरकारले खोप कार्यक्रमको प्रभावकारी संचालन तथा व्यवस्थापनको लागि खोप ऐन २०७२ समेत जारी गरी बालबालिकाको खोप पाउने अधिकार सुनिश्चित गरेको छ। दिगो विकास लक्ष्य (२०१६–२०३०) मा समेत स्वस्थ्य जीवन र सुखी जीवन प्रबर्द्धनको सुनिश्चितता (लक्ष्य ३) को लागि सबैको लागि खोपको लक्ष (लक्ष्य ३.८ अर्न्तगत) निर्धारण गरेको छ। संविधान अनुसार आधारभुत स्वास्थ्य सेवाहरूको संचालन तथा व्यवस्थापन स्थानिय सरकारको अधिकारक्षेत्र भित्र व्यवस्था गरिएको छ। (स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११, उपदफा २(भ), उपदफा ४ (ख) गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार र सोहि परिच्छेदको दफा १२, उपदफा २ (ग) वडा समितिको काम कर्तव्य र अधिकार)

पूर्णखोप प्राप्त गर्नु प्रत्येक बालबालिकाको नैसर्गिक अधिकार हो। यो कार्यक्रम बाट प्रत्येक वर्ष करीब ६ लाख २० हजार भन्दा धेरै शिशुहरूलाई निःशुल्क रूपमा खोप सेवा उपलब्ध गराईदै आएको छ। खोप सेवाको राष्ट्रिय, अन्तराष्ट्रिय लक्ष, उद्देश्य र नेपाल सरकारको प्रतिवद्धता अनुसार खोप बाट बचाउन सकिने रोगहरूको नियन्त्रण, निवारण र उन्मूलनमा तिब्रता दिई खोपको माध्यमबाट रोकथाम गर्नसकिने रोगहरू लाई शुन्य अवस्थामा पुऱ्याई त्यस्ता रोगहरूबाट हुने बिरामी, मृत्यु तथा अपाङ्गता घटाउने प्रमुख लक्ष्य

हाँसिल गर्न नियमित खोप सेवा सवै जिल्लामा पुग्ने (Reach Every District) र सवै बालबालिकामा पुग्ने (Reach Every Child)को रणनीति तय गरि सवै तहमा सवै खोपको समान कभरेज गर्ने उद्देश्य (बहुवर्षीय खोप योजना २०१७- २१) रहेको र यस बाट दिगो विकास लक्ष हासिल गर्न महत्वपूर्ण योगदान पुग्दछ । यि लक्ष, उद्देश्य प्राप्त गर्न नियमित खोपमा सवै खोपहरूको कभरेज सवै स्थानिय तह तथा जिल्लाहरूमा ९५ प्रतिशत भन्दा बढी पुऱ्याई सो कायम गर्ने र सन् २०२१ को अन्त्यसम्ममा सबै स्थानिय तहमा तथा जिल्ला र प्रदेशहरूमा पूर्णखोप सुनिश्चित गरिएको प्रमाणिकरण गरि सो को दिगोपनाको अवस्था कायम राख्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

१.२ पूर्णखोपको अवस्था तथा अवधारणा

नेपाल सरकारले राष्ट्रिय खोप तालिका अनुसार सवै बालबालिकाहरूले पूर्णखोप प्राप्त गरी विभिन्न रोगहरूबाट सुरक्षित हुन सकून् भन्ने अभिप्रायले पूर्णखोपको अवधारणा शुरु गरेको हो । नेपाल जनसांख्यिक स्वास्थ्य सर्वेक्षण (NDHS) २०११ अनुसार १० प्रतिशत बालबालिकाहरूले पूर्णखोप प्राप्त नगरेको (Drop Out) र ३ प्रतिशत बालबालिकाहरूले कुनै पनि खोप सेवा प्राप्त नगरेका (खोप शुन्य अवस्था) पाईएको र NDHS २०१६ अनुसार २१ प्रतिशत बालबालिकाहरूले पूर्णखोप प्राप्त नगरेको (Drop Out) र सन् २०११ को तुलनामा शुन्य खोपको अवस्था ३ प्रतिशत बाट घटेर १ प्रतिशतमा रहेको देखिएको छ । । नियमित खोप सेवाबाट विभिन्न प्रयास गर्दा गर्दै पनि पूर्णखोप प्राप्त गर्ने बच्चाको दर घट्दै गएको , विशेष गरि बसाई सराई गर्ने, घुमन्ते फिरन्ते समुदाय, सुकुमबासी वस्ती, गरिव , अशिक्षित आमाहरूका बच्चाहरूमा खोपको उपभोग दर कम रहेको देखिनुको साथै घना वस्तीभएका शहरी क्षेत्र तथा तराईमा खोप उपभोग दरमा कमी देखिएको छ ।

यस अवस्था बाट राष्ट्रिय खोप कार्यक्रमको लक्ष ,उद्देश्य (रोग नियन्त्रण,निवारण र उन्मुलन) प्राप्त तथा दिगो विकास लक्ष हासिल गर्न असर पुग्ने देखिन्छ । खोप प्राप्त गरी स्वस्थ भएर बाँच्न पाउने बालबालिकाहरूको नैसर्गिक अधिकार हो, जुन नेपालको संविधान २०७२ तथा खोप ऐन २०७२ मा समेत सम्बोधन गरिएको छ । यसै कुरा लाई मध्यनजर गर्दै सबै बालबालिकाहरूले पूर्णखोप पाएको सुनिश्चित गर्न स्थानीय सरकारको अपनत्व र नेतृत्वमा विभिन्न सरोकारवालाहरूको साभेदारी र सहयोगमा **खोज र खोप (Search and Immunize)** को रणनीति अनुसार प्रत्येक वर्ष वडा तह देखिनै पूर्णखोप सुनिश्चितता घोषणा र घोषणा पश्चात दिगोपना कायम गरी सम्पूर्ण बालबालिकाहरूले पूर्णखोप पाएको सुनिश्चित गर्न वि.सं. २०६९ साल बाट यो कार्यक्रमको शुरुवात गरिएको हो ।

नेपालको संविधान २०७२ बाट आधारभुत स्वास्थ्य सेवा संचालन, ब्यवस्थापन र प्रवर्द्धन स्थानीय तहको जिम्मेवारी (काम, कर्तव्य र अधिकार) भित्र रहेको हुंदा स्थानिय तहको अपनत्व र नेतृत्वमा खोप सेवालार्ई प्रभावकारी र ब्यवस्थित रूपमा संचालन गर्दै वडा, स्थानिय तह, जिल्ला र प्रदेशहरूलाई पूर्णखोप सुनिश्चित गर्दै नेपाललाई नै पूर्णखोप देश घोषणा गरी दिगोपना कायम गर्न स्थानिय तहहरूमा सहयोग , सहजिकरण र समन्वयको लागि सरोकारवाला निकायहरू (संघीय मन्त्रालय र विभाग, प्रदेश मन्त्रालय, विभाग, निर्देशनालय, जिल्ला आदि) को समेत साभेदारी र सहकार्यमा यो कार्यक्रम लाई अघि बढाईने छ ।

१.२.१ स्थानीय स्वास्थ्य शासन सुदृढीकरण सहकार्यको खाका कार्यान्वयन निर्देशिका २०७१

नेपाल सरकारले स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ र स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को भावनालाई मूल आधार मानेर स्वास्थ्य सेवाको नीति, रणनीति तथा आवधिक योजनाहरूमा विषयगत निक्षेपण गर्ने कार्यलाई उच्चतम महत्व दिँदै स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय र सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय बाट सयुक्त रूपमा मङ्सिर १६, २०७० मा स्थानीय स्वास्थ्य शासन सुदृढीकरणका लागि सहकार्यको खाका (Collaborative Framework) मा हस्ताक्षर भई लागू गरिएको छ। यस खाकाले स्थानीय स्वास्थ्य संस्था र स्थानीय तह बीच कसरी समन्वय गर्ने र वार्षिक स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्ययोजना बनाई कसरी कार्यान्वयन गर्ने भन्ने बारेमा निर्देशित गर्दछ।

सहकार्यको खाका अनुसार स्थानीय तहले बजेट पूर्वानुमान बमोजिम कतिसम्म लगानी गर्न सकिने हो सोको बारेमा स्थानीय सञ्चार माध्यम एवम् सामाजिक परिचालन मार्फत समुदाय स्तरमा जानकारी लिने गर्दछ। त्यस समयमानै पूर्णखोप कार्यक्रम कसरी सञ्चालन गर्ने, पूर्णखोप घोषणा र पूर्णखोप निरन्तरताको लागि आवश्यक कार्ययोजना तथा बजेट स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति र वडा खोप समितिको समन्वयमा स्थानीय स्वास्थ्य संस्था प्रमुखले महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेविका, आमा समूह, गैरसरकारी, निजी संघसंस्थाहरू, राजनीतिक दलहरू लगायतको प्रभावकारी छलफलबाट पास गरी पूर्णखोपसँगै अन्य स्वास्थ्य कार्यक्रमको योजना समयमै (जेष्ठ पहिलो हप्ता भित्र) स्थानीय तहमा पेश गर्नु पर्दछ।

नोट : संघीयता कार्यान्वयन हुनु अघि वि.सं. २०७१ सालमा निर्देशिका जारी गरी २०७३ सालमा पहिलो परिमार्जन गरि स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय र संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय बाट सयुक्त रूपमा पूर्णखोप घोषणा राष्ट्रिय निर्देशिका जारी गरिएकोमा हालको संविधान २०७२ र संघीय संरचनामा व्यवस्था भएको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को आधारमा यो कार्यक्रम लाई कार्यान्वयनको लागि निर्देशिका परिमार्जन गरिएको हो।

स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन २०५५ ले स्वास्थ्य सेवासम्बन्धी मध्ये पनि बिषेशगरी शिशु स्वास्थ्य सेवासम्बन्धी स्थानीय निकायहरूको जिम्मेवारी।

गाउँपालिका

- गाउँ स्तरीय स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी तथा उप-स्वास्थ्य चौकीहरू सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने।
- गाउँपालिका क्षेत्रमा प्राथमिक स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरू तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने।
- परिवार नियोजन तथा मातृ शिशु कल्याण सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

नगरपालिका

- नगर स्तरीय अस्पताल र स्वास्थ्य केन्द्रहरूको सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने,
- न.पा.क्षेत्रभित्र स्वास्थ्य चौकी तथा उप-स्वास्थ्य चौकीहरू खोल्ने, सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने,
- परिवार नियोजन, मातृ शिशु कल्याण, विस्तारित खोप, पोषण, जनसङ्ख्या शिक्षा र जनस्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने, गराउने।

जिल्ला समन्वय समिति

- जिल्ला स्तरीय, अस्पताल र स्वास्थ्यरूको सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने, गराउने।
- परिवार नियोजन, मातृ शिशु कल्याण, विस्तारित खोप, पोषण तथा जनसङ्ख्या शिक्षा, जनस्वास्थ्य जस्ता कार्यक्रमहरूको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने।

१.२.२ पूर्णखोप सुनिश्चितता निर्देशिकाको उद्देश्यहरू :

- (क) पूर्णखोप सुनिश्चित स्थानीय तह, जिल्ला र प्रदेश घोषणा तथा दिगोपनाका विभिन्न चरण तथा प्रक्रियाहरूबारे सरोकारवालाहरूलाई स्पष्ट जानकारी गराउने र सबै तहहरूमा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा एकरूपता ल्याउने ।
- (ख) पूर्णखोप कार्यक्रमसँग सम्बन्धित निकाय तथा सरोकारवालाहरूको भूमिका प्रष्ट पार्ने ।
- (ग) स्थानीय श्रोत साधनहरूको अधिकतम परिचालन, अपनत्व र साभेदारहरूको सहभागितालाई सुनिश्चित गर्न मार्गनिर्देश गर्ने ।

१.२.३ पूर्णखोपको परिभाषा

- (क) पूर्णखोप भन्नाले राष्ट्रिय खोप तालिकामा समावेश भएका १५महिना उमेर भित्रमा पाउनु पर्ने सबै खोपहरू, सबै बालबालिकाहरूले पूर्ण रूपमा लिएको एवं पछि तालिकामा अन्य खोपहरू थप भएमा सो समेत लिएको अवस्थालाई सम्झनुपर्दछ ।

हाल पूर्णखोप सुनिश्चितताको लागि १६ महिना देखि २३ महिना सम्म उमेरको बालबालिकाहरूमा खोप अवस्थाको पहिचान र विश्लेषण गरिन्छ ।

२. पूर्णखोप कार्यक्रमको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र अपेक्षित उपलब्धिहरू

२.१ कार्यक्रमको लक्ष्य

स्थानीय तह र सरोकारवालाहरूको अपनत्व र सहभागितामा नियमित खोपको सुदृढीकरण एवं स्थानीय स्रोतको अधिकतम परिचालन गरी सबै बालबालिकाहरूलाई राष्ट्रिय खोप तालिका अनुसारका खोपहरू उपलब्ध गराई खोपबाट बचाउन सकिने रोगको रोग लाग्ने दर, अपाङ्गतादर र मृत्युदरमा कमी ल्याउनु यो कार्यक्रमको लक्ष्य रहेको छ ।

२.२ कार्यक्रमका उद्देश्यहरू

- (क) नियमित खोपको सुदृढीकरण गरि राष्ट्रिय खोप तालिका अनुसार प्रदान गरिने सबै खोपहरू सबै बालबालिकाहरूले पूर्ण रूपमा प्राप्त गरेको सुनिश्चित गर्ने ।
- (ख) स्थानीय तहको अपनत्व र नेतृत्वमा वार्षिकरूपमा पूर्णखोप वडा, स्थानीय तह पूर्णखोप सुनिश्चितता र प्रमाणिकरण गर्ने ।
- (ग) सबै पालिका पूर्णखोप सुनिश्चितता भए पछि वार्षिकरूपमा जिल्ला र प्रदेशको सुनिश्चितता र प्रमाणिकरण गर्ने ।
- (घ) खोप कार्यक्रमको प्रभावकारी संचालन, व्यवस्थापन, गुणस्तर कायम गर्न स्थानीय तहको क्षमता विकास गर्ने ।
- (ङ) खोप कार्यक्रमको सुदृढीकरणमा स्थानीय तहका सरोकारवालाको सहभागिता, अपनत्व र साभेदारी विकास गर्ने ।

२.३ पूर्णखोप घोषणा तथा दिगोपना कार्यक्रमका रणनीतिहरू

पूर्णखोप सुनिश्चित वडा, स्थानीय तह, जिल्ला र प्रदेश घोषणा कार्य जति महत्वपूर्ण छ, त्यसको निरन्तरता र दिगोपना कायम गर्नु उत्तिकै प्रमुख कार्य हुन जान्छ । प्रत्येक वर्ष जन्मिने नयां बच्चाहरू लाई निरन्तर पूर्णखोप प्राप्त भएको सुनिश्चितता र दिगोपनाको यकिन नभईकन गरिने घोषणा कार्य प्रभावकारी हुन सक्दैन । तसर्थ पूर्णखोप घोषणा तथा दिगोपना कार्यक्रमका रणनीतिहरू यसप्रकार रहेका छन् :

- (क) प्रभावकारी एवम् गुणस्तरीय नियमित खोप सेवा सञ्चालन ।
- (ख) प्रत्येक वर्ष चैत्र महिना भित्र स्वास्थ्यकर्मीको संलग्नतामा घरधुरी सर्वेक्षण

- (ग) सर्वेक्षण प्रतिवेदनको समिक्षा, विश्लेषण, अभिलेख तथा प्रतिवेदन, खोप सेवाको सुदृढीकरणको लागि सुक्ष्मयोजना अध्यावधिक र छुट बच्चाहरूलाई खोप प्रदान ।
- (घ) स्थानीय तहको बार्षिक कार्यक्रममा पूर्णखोप घोषणा र दिगोपना कार्यक्रम समावेश र स्वीकृति ।
- (ङ) प्रत्येक वर्ष वडा, स्थानीय तह र जिल्ला सभाबाट पूर्णखोप सुनिश्चितता भएको प्रमाणिकरण, सार्वजनिक र प्रतिवेदन ।
- (च) खोपबाट बचाउन सकिने रोगहरूको खोजपड्ताल, निगरानी र रोकथाम (सर्भिलेन्स) ।

२.४ अपेक्षित उपलब्धि

- (क) स्थानीय तहको अपनत्व र नेतृत्वमा नियमित खो सेवाको सुदृढीकरण भई निरन्तर पूर्णखोपको अवस्था कायम रहने छ ।
- (ख) स्थानीय तह, जिल्ला र प्रदेश भित्र रहेका खोप पाउनु पर्ने शतप्रतिशत बालबालिकाले खोप तालिका अनुसार गुणस्तरीय पूर्णखोप प्राप्त गरेको हुनेछन् ।
- (ग) स्थानीय श्रोत र साधनको परिचालनबाट खोप सेवाले दिगोरूप पाएको हुनेछ ।
- (घ) पूर्णखोपका लागि स्थानीय स्तरमा साभेदार निकायहरूको साभेदारी र सहभागितामा बृद्धि हुनेछ
- (ङ) खोप बाट बचाउन सकिने रोगहरूको रोगाणुदर र महामारी उल्लेख्य रूपमा कमी भई रोग शुन्य अवस्था कायम हुंदै जाने छ ।

३. पूर्णखोप घोषणा तथा दिगोपनका आधारहरू

३.१ पूर्ण खोप घोषणाका आधारहरू

राष्ट्रिय खोप तालिका अनुसार लिनुपर्ने सम्पूर्णखोप लिएको सुनिश्चितता हुनु नै पूर्णखोप घोषणाको मुख्य आधार हो। यो लक्ष्य प्राप्तिको मुख्य रणनीति **खोज र खोप** हो। यसको लागि देहायका मुख्य ३ (तिन) वटा आधारहरू तय गरीएको छ :

३.१.१ सर्वेक्षण

सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो कार्यक्षेत्रमा घोषणा कार्यक्रम प्रारम्भ गर्दा **स्वास्थ्यकर्मीको प्रत्यक्ष संलग्नतामा** वडा तथा स्थानिय तह भित्र जन्मेदेखि २३ महिना सम्मका सम्पूर्ण बालबालिकाहरूको वर्षमा १ पटक (माघ फाल्गुन भित्र) **घरधुरी सर्वेक्षण** गरी

- ० देखि १५ महिना सम्मको बालबालिकाले हाल लिइरहेको खोपको सूचि रीप्लभ प्किटप्लन० अनुसुची-१ (खोप रजिष्टरमा भएको खोप अभिलेख विवरण अनुसार) वडा/ खोप केन्द्र अनुसार तयार गर्ने, र सो अनुसार नियमित खोप रजिष्टरमा विवरण प्रत्येक वर्ष अद्यावधिक गरेको हुनुपर्छ।
- **वडा तथा स्थानिय तह पूर्णखोप घोषणाका लागि** : सम्बन्धित वडा तथा स्थानिय तहले आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र रहेका १६ देखि २३ महिनाका सबै बालबालिकाले राष्ट्रिय खोपतालिका अनुसार सबै खोप पूरा गरे नगरेको सुनिश्चित गर्न सबै घर धुरीमा पूर्णखोप सर्वेक्षण गरी अनुसुची - २ अनुसार अभिलेख अद्यावधिक भएको हुनुपर्छ।
- **सर्वेक्षण कार्य स्वास्थ्यकर्मीको संलग्नतामा**: स्थानीय राजनीतिक दल, स्थानिय तहका पदाधिकारी, स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति, वडा खोप सवन्मय समिति, म.स्वा.स्व.से, आमा समुह, शिक्षक, संघ संस्था, आदिका प्रतिनिधिहरूको सहयोग र अनुगमनमा **घरधुरी सर्वेक्षण स्वास्थ्यकर्मीहरू** बाट गर्नु पर्छ।

३.१.२. सर्वेक्षण प्रतिवेदनको विश्लेषण, सुक्ष्म योजना तयारी र छुट खोप प्रदान

सर्वेक्षणबाट प्राप्त प्रतिवेदनका आधारमा खोप अवस्थाको पहिचान र विश्लेषण गरी हालको खोप रजिष्टर र विगत वर्षको खोप रजिष्टर भिडाई विवरण अद्यावधिक गरी छुट खोप दिलाउन :

- वडा खोप समन्वय समिति र सरोकारवालाहरू समेतको सहभागितामा खोप दिने योजना र व्यवस्थापन गरेको हुनुपर्दछ।

- खोप छुट हुनाको कारणको पहिचान र विश्लेषण गरि भविष्यमा त्यस्ता समुदाय, वस्तीमा नियमित खोप निरन्तर उपलब्ध गराउने योजना तयार भएको हुनुपर्दछ ।
- सर्वेक्षण बाट पहिचान भई खोप दिएका बच्चाहरूको अभिलेख तथा प्रतिवेदन अध्यावधिक हुनुपर्दछ । खोप दिई पूर्णखोप भएका बालबालिकाहरूलाई अनिवार्य पूर्णखोप कार्ड उपलब्ध गराउनुका साथै कार्डको हिफाजातको बारेमा समेत परामर्श गर्नु पर्दछ ।

नोट :

- ० देखि १५ महिना सम्मका बालबालिकाको सूचि (Line Listing) लाई हालको खोप रजिष्टर संग भिडाई अध्यावधिक गर्ने ।
- पूर्ण खोपको लागि प्राप्त सर्वेक्षण विवरणलाई गत सालको खोप रजिष्टर तथा HMIS प्रतिवेदनसंग भिडाई एकीन गर्ने र सो को बास्तबिक विवरण अध्यावधिक गर्ने ।
- सम्बन्धित स्थानिय तह र स्वास्थ्य कार्यालयहरूले समेत स्वास्थ्य संस्था, पालिका स्तरको विवरण अध्यावधिक गर्ने

३.१.३. प्रतिवेदन तथा प्रतिबद्धता

सर्वेक्षणमा पूर्णखोप पूरा गरेको बच्चाहरू तथा सर्वेक्षणमा खोप छुट भएका बच्चाहरू लाई सर्वेक्षण पश्चात सबै खोपको मात्रा पूरा गरेको यकिन भएमा

- १५ महिना मुनिका बालबालिकाहरूको संकलित विवरण अनुसूची ५ मा
- सर्वेक्षणमा पहिचान भएका खोप छुट भएका बचालाई दिएको खोपहरूको विवरण अनुसूचि ४
- १६ देखि २३ महिना सम्मका खोप पूरा गरेका बालबालिकाहरूको समायोजन विवरण अनुसूची ६
- आगामी दिनमा नियमित खोपको सुदृढीकरण गरि पूर्णखोपको दिगोपनाको योजना अनुसूचि १४ सहित

पूर्णखोप घोषणा/प्रमाणिकरणको अनुमति माग पत्र अनुसूचि ७ वडा खोप समन्वय समिति वा स्थानिय स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समिति बाट प्रमाणिकरण गरेर सम्बन्धित पालिका र स्वास्थ्य कार्यालयमा निर्णय सहित पठाएको हुनु पर्दछ । तयसै गरि पालिकाले अनुसूचि ८ समेत संलग्न गरि जिल्लामा र जिल्लाले अनुसूचि ९ संलग्न गरि प्रदेशमा पठाउनु पर्दछ ।

३.१.४ पूर्णखोप घोषणा/ प्रमाणिकरण गर्ने तहगत जिम्मेवारी

प्रमाणिकरण गर्दा पालिका र जिल्लाले अनुसूची ८ र ९ बमोजिमको फाराम र माथि उल्लेख भएका अन्य आवश्यक विवरणको अनिवार्य प्राप्ति र विश्लेषण गरि सो को आधारमा पूर्णखोप सुनिश्चितताको प्रमाणिकरण गर्नुपर्ने छ, साथै सबै ताकिएका अभिलेख प्रतिवेदनहरू सबै तहमा अध्यावधिक गर्नु पर्ने छ ।

क्र स	तह	भेरिफिकेसन गर्ने निकाय	प्रमाणिकरण/घोषणा गर्ने जिम्मेवार निकाय
१	वडा	सम्बन्धित पालिका	सम्बन्धित स्थानीय तह
२	स्थानीय तह	जिल्ला खोप समन्वय समिति / स्वास्थ्य कार्यालय	जिल्ला खोप समन्वय समिति / स्वास्थ्य कार्यालय
३	जिल्ला	स्वास्थ्य निर्देशनालय/ स्वास्थ्य सेवा विभाग	सामाजिक विकास मन्त्रालय/ स्वास्थ्य निर्देशनालय
४	प्रदेश	स्वास्थ्य सेवा विभाग	संघिय स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय

नोट : माथि उल्लेखित संरचना तथा नामहरू फेरबदल भएमा तत् समयमा सोहिकार्य गर्ने तहगत निकायहरू बाट उक्त कार्य हुने छ ।

४. पूर्णखोप घोषणाका प्रक्रिया र गतिविधिहरू

४.१ पूर्णखोप घोषणा

- (क) माथि उल्लेखित आधारहरू पुरा गरेको भएमा र सम्बन्धित स्थानिय तहमा स्वास्थ्यकर्मीको संलग्नतामा १६-२३ महिनाका बालबालिकाको सर्वेक्षण गर्दा सबै बालबालिकाले १५ महिनाको उमेर भित्र राष्ट्रिय खोप तालिका अनुसार सम्पूर्ण खोप प्राप्त गरेको पाईएमा त्यस्तो वडा/स्थानिय तह/जिल्लालाई तल उल्लेखित प्रक्रिया पूरा गरेपछि पूर्णखोप घोषणा गर्न सकिन्छ। पूर्णखोप घोषणा प्रयोजनको लागि सर्वेक्षण गर्दाको समयमा ति बालबालिका कम्तिमा विगत ६ महिना देखि त्यस स्थानमा बसोबास गरेकालाई मात्र गणना गरिनेछ। सर्वेक्षण गर्दा कुनै बच्चा सो स्थानमा ६ महिना भन्दा कम समय देखि बसोबास गरेको र खोप छुट भएको पाईएमा त्यस्तो अवस्थामा पूर्णखोप घोषणा गर्न बाधा हुने छैन तर ति बच्चाहरूलाई छुट खोप अनिवार्य रूपमा पुरा गराउनु पर्दछ।
- (ख) पालिका अन्तर्गतका सबै वडा, जिल्लामा रहेका सम्पूर्ण स्थानियतहहरू पूर्णखोप भएको सुनिश्चितताका लागि यस निर्देशिकामा उल्लेखित प्रक्रिया अनुसार घोषणा/प्रमाणिकरण भए पछि पूर्णखोप जिल्ला घोषणा गरिनेछ र सम्पूर्ण जिल्लाहरू घोषणा भई सकेपछि प्रमाणिकरण गरि प्रदेश घोषणा गरिने छ। अन्तमा नेपाललाई नै पूर्णखोपयुक्त देश घोषणा गरी दिगोपनाको लागि समेत निरन्तर कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछन्।

पूर्णखोप घोषणा गर्दा विभिन्न तहमा देहाय बमोजिमका कार्यहरू सञ्चालन गर्नुपर्दछ।

४.२ जिल्ला तह बाट गर्नुपर्ने प्रक्रिया र गतिविधिहरू (जिल्ला खोप समन्वय समिति/जिल्ला समन्वय समिति /स्वास्थ्य कार्यालय)

जिल्ला खोप समन्वय समितिको अगुवाई तथा स्वास्थ्य कार्यालयको संयोजनमा जिल्ला समन्वय समिति, राजनितिक दलहरू,स्थानिय तह, स्वास्थ्य संस्था र अन्य सरोकारवाला निकायहरूलाई समावेश गरी पूर्णखोप वडा, स्थानिय तह सुनिश्चितता औचित्य, प्रकृया र जिम्मेवारी बारेमा जानकारी गराई पूर्णखोप सुनिश्चितता घोषणा तथा दिगोपनाको लागि जिल्ला स्तरबाट वार्षिकरूपमा-

अभिमुखिकरण बैठक र प्रतिबद्धता लिने : सरोकार एवं साम्फेदार हरूसंग बैठक, उत्प्रेरणा गोष्ठी सञ्चालन गरी निर्णय तथा प्रतिबद्धता लिने।

कार्ययोजना बनाउने :

- जि.खो.स.समिति र सरोकारवाला हरूको बैठक बाट पूर्णखोप सुनिश्चित गर्न नीतिगत निर्णय, स्रोत व्यवस्थापन, परिचालन र जिम्मेवारी वांडफाडको योजना बनाउने (अनुसूचि १४ र १५ अनुसार)।

- सम्बन्धित स्वास्थ्य कार्यालयले स्वास्थ्य संस्था प्रमुख, सुपरिवेक्षकहरू र पालिका स्वास्थ्य शाखाको स्वास्थ्यकर्मीहरू संग विभिन्न अवसरमा स्थानिय तह पूर्णखोप सुनिश्चित गर्ने प्रकृया र जिम्मेवारी बारे जानकारी गराई कार्ययोजना तयारी र पूर्ण कार्यान्वयनको व्यवस्था गर्ने ।
- **योजना कार्यान्वयनको अनुगमन** : जिल्ला खोप समन्वय समितिले पालिकाहरूमा र स्वास्थ्य कार्यालयले पालिका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा पूर्णखोप सुनिश्चितताको योजना (अनुसूची १४ बमोजिमको फाराम) अनुसार कार्यान्वयनको अवस्थाको निरन्तर अनुगमन र पृष्ठपोषण गर्नु पर्दछ ।
- **समिक्षा र सुलभ सर्वेक्षणको लागि निर्णय** : जिल्ला खोप समन्वय समितिको बैठक बसि स्थानियतहहरूबाट प्राप्त पूर्णखोपसुनिश्चित सर्वेक्षण प्रतिवेदन समिक्षा गरि पालिकामा सुलभ सर्वेक्षण (खभचषअबतष्यल) को टिम परिचालन गर्ने । सुलभ सर्वेक्षणको लागि निम्न अनुसार टिम गठन गरी (अनुसूचि ९ अनुसार) सुलभ सर्वेक्षण गराउनु पर्दछ ।
 - सर्वेक्षणको लागि टिम गठन/परिचालन गर्दा निम्नानुसार गर्नु पर्दछ ।
 १. स्वास्थ्य कार्यालयको प्रतिनिधि (HO representative)
 २. जि.खो.स.समिति को प्रतिनिधि (DICC representative)
 ४. म.स्वा.स्व.से.को प्रतिनिधि (FCHV representative) सम्बन्धित पालिकाबाट
 ५. गै.स.स.को प्रतिनिधि (NGO representative)
 ६. सम्बन्धित पालिकाको सर्वेक्षण गरिने भन्दा अन्य पालिका/स्वास्थ्य संस्थाको स्वास्थ्यकर्मी (other than the survey health institution)
 ७. संचारकर्मी तथा पत्रकार प्रतिनिधि (Media)

नोट : सुलभ सर्वेक्षण/अनुगमन गर्दा माथि उल्लेखित मध्ये कम्तिमा ३ वटा संस्थाको प्रतिनिधि हुनु पर्दछ । जुन स्थानिय तहको सुलभ सर्वेक्षण गर्ने हो सोहि वडा वा स्वास्थ्य संस्थाको स्वास्थ्यकर्मी र म.स्वा.स्व.सेविका लाई सुलभ सर्वेक्षणमा प्रत्यक्ष सहभागि गराउन हुन्न । सुलभ सर्वेक्षण गर्दा वडाको हकमा अनुसूची ८ को फाराम अनुसार स्थानीय तहबाट र जिल्ला बाट, स्थानीय तहको हकमा जिल्ला खोप समन्वय समिति /स्वास्थ्य कार्यालयबाट अनुसूची ९ बमोजिम र जिल्ला तथा प्रदेशको हकमा सामाजिक विकास मन्त्रालय /स्वास्थ्य निर्देशनालय र संघीय मन्त्रालयबाट अनुसूची १० बमोजिम सुलभ सर्वेक्षण गरी उपयुक्त भएमा पूर्णखोप घोषणा तथा दिगोपना कायम रहेको प्रमाणिकरण गर्न सिफारिस गर्ने ।

- **घोषणाको लागि सहमति दिने र सहभागि हुने** : जुन तहको घोषणा गरीने हो सो भन्दा माथिल्लो निकायत (वडाको हकमा स्थानीय तह, स्थानीय तहको हकमा जिल्ला, जिल्लाको हकमा प्रदेश, प्रदेशको हकमा संघीय मन्त्रालय र देशको हकमा नेपाल सरकार) बाट :
 - सर्वेक्षण टोलीको प्रतिवेदन वाट पूर्णखोप भएको प्रमाणित भए पूर्णखोप घोषणाको लागि सहमति दिने ।
 - घोषणा सभा, श्रोत व्यवस्थापनमा समन्वय र सहभागि हुने ।
- **प्रमाणपत्र प्रदान** : वडा, स्थानिय तह, स्वास्थ्य संस्था पूर्णखोप सुनिश्चित भएको प्रमाणिकरण गर्ने निकायले प्रमाण पत्र (अनुसूचि १२ अनुसार) प्रदान गर्नुपर्दछ ।

- पूर्णखोप कार्यक्रमको दिगोपनाको लागि वार्षिक योजनामा समावेश तथा सभा वाट पारित :
दिगोपनाको लागि जिल्ला तहको वार्षिक योजनामा समावेश, नीति निर्माण, वार्षिक जिल्ला सभाबाट पारित गराउनु पर्दछ र घोषणाका प्रक्रियाहरू अबलम्बन गरी हरेक साल पूर्णखोपको अवस्था कायम रहेको प्रमाणिकरण गर्नु पर्नेछ ।
- समिक्षा, अनुगमन र निर्देशन : आवश्यकता अनुसार बैठक बस्ने, समिक्षा, अनुगमन गर्ने, योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन र मातहतको निकायमा निर्देशन दिने ।
- जिल्ला घोषणाको तयारी र अनुमति माग्ने : जिल्ला अन्तरगतको सबै पालिकाहरू पूर्णखोप सुनिश्चितता घोषणा तथा दिगोपना कायम भएको यकिन गरि जिल्ला पूर्णखोप सुनिश्चितता तथा दिगोपना प्रमाणिकरणको लागि प्रदेशमा आवश्यक विवरण सहित (अनुसूचि ९ र अन्य विवरण) अनुमति माग गरि जिल्ला घोषणा/प्रमाणिकरण गर्न कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।

8.3 स्थानिय तहबाट गर्नुपर्ने प्रक्रिया र कृयाकलापहरू (वडा, गाउँपालिका/नगरपालिका खोप समन्वय समिति, स्थानिय स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति र स्वास्थ्य संस्थाबाट)

- परिचयात्मक बैठक गर्ने र प्रतिबद्धता लिने : पूर्णखोप शुरुवात गर्नको लागि स्थानिय तह र स्वास्थ्य संस्थाको अगुवाईमा गाउँपालिका/नगरपालिका स्तर र स्वास्थ्य संस्थामा परिचयात्मक बैठक सञ्चालन गर्ने । महा, उपमहा नगरपालिकाको हकमा परिचयात्मक बैठक वडास्तरमा सम्म संचालन गर्नु उपयुक्त हुन्छ, यसको लागि सम्बन्धित वडा खोप समन्वय समितिले जिम्मेवारी लिनुपर्नेछ ।

(उक्त कार्यक्रममा स्थानिय तह र स्वास्थ्य संस्थामा विनियोजित कार्यक्रम बाट र स्थानिय तह बाट समेत वार्षिक बजेट व्यवस्थापन गरि खोप समन्वय समितिको अगुवाईमा सरोकारवालाहरूको समेत सहभागितामा संचालन गर्नुपर्ने छ ।)

उक्त कार्यक्रममा :

- पूर्णखोपको महत्व, प्रकृया, पूर्णखोपको उद्देश्य पूरा गर्न संस्थागत तथा व्यक्तिगत भूमिका, योगदान तथा सहकार्य बारे जानकारी गराउने,
- वडा, स्थानिय तह लाई पूर्णखोप बनाउने विषयमा जिल्ला कार्यशालामा गरिएको प्रतिबद्धताबारे सहभागीहरूलाई जानकारी गराउने ।
- कार्ययोजना बनाउने
 - स्थानीय खोप समन्वय समिति र सरोकारवाला हरूको बैठक वाट पूर्णखोप सुनिश्चित गर्न पालिका र वडा स्तरमा नीतिगत निर्णय, स्थानीय श्रोत व्यवस्थापन र परिचालन, साभेदारी र जिम्मेवारी बाँडफाडको कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयनमा लाने । (अनुसूचि १४ र १५ अनुसार)
 - सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्यकर्मिको बैठक राखि प्रतिबद्धता लिने र सर्वेक्षण तथा खोप सेवा सञ्चालन कार्ययोजना बनाउने ।

- **घरधुरी सर्वेक्षण र लक्षित बालबालिकाको सूची अध्यावधिक गर्ने** : खोप सेवा प्राप्त गरे नगरेको कुरा यकिन गर्नु प्राविधिक कार्य भएको र सो कार्य गर्न स्वास्थ्य प्राविधिक हरूबाट मात्र सम्भव हुन्छ र साथै आफ्नो कार्य क्षेत्र भित्र सबै बालबालिकाले पूर्णखोप प्राप्त गरे नगरेको सुनिश्चित गर्नु पनि स्वास्थ्यकर्मिकै दायित्व हुने भएकोले:-

स्वास्थ्यकर्मीको प्रत्यक्ष संलग्नता र स्थानीय स्वास्थ्य संस्था, स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति, वडा खोप समन्वय समिति, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका र स्थानीयस्तरमा खोप कार्यक्रमलाई प्रत्यक्ष एवं परोक्षरूपमा सहयोग पुऱ्याउने सामुदायिक संस्थाहरू टोल विकास/सुधार समिति वा संस्था, नागरिक समाजका अगुवा, सहकारी संस्था, सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, बाल क्लब आदि) को सहयोग र अनुगमनमा समुदायका कुनै पनि घर नछुटाई घरधुरी सर्वेक्षण गरी :

- आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्रका १६ देखि २३ महिना उमेरका बालबालिकामा पूर्णखोपको अवस्था थाहा पाउन सबै घरधुरीको अनुसूची २ अनुसार सर्वेक्षण गरी हालको र गत वर्षको खोप रजिष्टर र HMIS प्रतिवेदन संग तुलना गरी भेरिफिकेसन र अध्यावधिक गर्ने ।
- सोहि सर्वेक्षणको समयमा खोपको हालको लक्षित संख्या एकीन गर्न तथा खोप अवस्था पत्ता लगाउन प्रत्येक वडाका सबै घर धुरीमा १५ महिना मुनिका बालबालिकाको अनुसूची १ अनुसार सूची तयार गरी हालको खोप रजिष्टर संग भिडाई अध्यावधिक गर्ने ।
- सर्वेक्षण गर्दा सो स्थानमा अस्थायी बसोबास गरेका परिवारको समेत सूची तयार गर्ने ।

नोट: घरधुरी सर्वेक्षण कार्य माघ, फाल्गुन महिनामा नै शुरु गरि छुट खोप दिदै चैत्र महिनामा सबै छुट खोप पुरा गरेर बैशाख महिनामा पूर्णखोप सुनिश्चित भएको प्रमाणिकरण गर्नु पर्दछ ।

- **प्रतिवेदनको समिक्षा र भेरिफिकेसन** : सर्वेक्षण पश्चात स्वास्थ्य संस्थामा सबै स्टाफको बैठकमा सर्वेक्षण प्रतिवेदनको समिक्षा र भेरिफिकेसन गरी
 - जन्मे देखि १५ महिना सम्मका बच्चाको हालको खोपको अवस्था पहिचान गर्न हालको नियमित खोपको रजिष्टर संग भिडाई अभिलेख अध्यावधिक गर्ने ।
 - पूर्णखोपको लागि सर्वेक्षण गरिएको (१६ देखि २३ महिना) फाराम वाट गत वर्ष को एच.एम.आई.एस. को प्रतिवेदन र गत वर्षको खोप रजिष्टर संग भिडाई सर्वेक्षण प्रतिवेदन अध्यावधिक गर्ने र अनुसूची ३ अनुसार अभिलेख तयार गर्ने ।
- यदि छुट बच्चा पाइएमा तत्काल खोप दिलाउन सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले योजना बनाई खोप सेवा प्रदान गर्ने ।

कुनैपनि बालबालिका नछुटोस् र पूर्णखोप घोषणा र दिगोपना कायम राख्न प्रत्येक वर्ष चैत्र भित्रमा घरधुरी सर्वेक्षण तथा खोप पुरा गराई

- १५ महिनामुनिका बालबालिकाको line listing नियमित अध्यावधिक गर्नुपर्दछ ।
- २३ महिनामुनिका बालबालिको छुट खोप पुरा गरी रेकर्ड अध्यावधिक र पूर्णखोप कार्ड वितरण गर्नुपर्दछ । तसर्थ घरधुरी सर्वेक्षण अति महत्वपूर्ण कार्य हो ।

- वैशाख महिनालाई पूर्णखोप सुनिश्चितता प्रमाणिकरण महिनाको रूपमा सवै तहमा खोप महिनाको रूपमा प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।
- **पूर्णखोप सुनिश्चितता गर्ने र दिगोपनाको योजना बनाउने** : सवै बच्चाले पूर्णखोप प्राप्त गरेको सुनिश्चित भएपछि स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरू र वडा खोप समन्वय समितिको बैठक राखि पूर्णखोप सुनिश्चित भएको निर्णय गर्ने र दिगोपनाको योजना, श्रोत साधनको पहिचान र परिचालन योजना तयार गरी जिम्मेवारी बाँडफाँड गर्ने (अनुसूची १४ अनुसार) ।
- **घोषणाको अनुमति लिने** : वडा स्तरको घरधुरी सर्वेक्षण पश्चात छुट्टै बच्चाहरू लाई सवै खोप पुरा गरी सके पछि वडाले सर्वेक्षण फारामवाट अनुसूची ४, ५ र ६ को फारममा विवरण समायोजन गरी यी फारम संगै कार्ययोजना अनुसूची १४ र प्रतिवद्धता सहितको अनुसूची ७ को पत्र साथ सम्बन्धित पालिकामा र स्वास्थ्य कार्यालयमा पठाउने, पालिकाले सवै वडाको विवरण प्राप्त भए पछि वडा भेरिफिकेसन(अनुसूचि ८ अनुसार) र प्रमाणिकरण गरि सुलभ सर्वेक्षणको विवरण तथा पालिका खोप समन्वय समितिको निर्णय सहित पालिका भेरिफिकेसन र घोषणा अनुमतिको लागि अनुसूचि ७ को पत्र साथ आवश्यक विवरण संलग्न गरि जिल्ला खोप समन्वय समितिको सचिवालय, स्वास्थ्य कार्यालयमा पठाउने ।
- **सुलभ सर्वेक्षण र समिक्षा गराउने** : जिल्ला, पालिका बाट आउने सुलभ सर्वेक्षण टोलीलाई आवश्यक जानकारी र सहयोग गर्ने ।

पालिकाबाट अनुसूचि ८ अनुसार वडा भेरिफिकेसन गर्न सुलभ सर्वेक्षण गर्दा नमूना घरधुरीमा छान्ने तरीका र संख्या

- पहाडी वा उच्च पहाडी जिल्लाका गा.पा., न.पा. को हकमा कम्तिमा २५ प्रतिशत वडाको १६ देखी २३ महिनाको बालबालिका भएका प्रत्येक वडाका कम्तिमा ३० घरधुरीमा नमूना सर्वेक्षण गर्नुपर्दछ ।
- तराई जिल्लाको गाउँपालिकाहरूको हकमा Randomly ३ वटा वडाको १६ देखी २३ महिनाको बालबालिका भएका प्रत्येक वडाका कम्तिमा ३० घरधुरीमा नमूना सर्वेक्षण गर्नुपर्दछ ।
- न.पा को हकमा Randomly २५ प्रतिशत वडामा १६ देखी २३ महिनाको बालबालिका भएका प्रत्येक वडाको ६० घरधुरीमा नमूना सर्वेक्षण गर्नुपर्नेछ ।
- म.न.पा, उप म.न.पा को हकमा कम्तिमा ५ वटा वडामा १६ देखी २३ महिनाको बालबालिका भएका प्रत्येक वडाको ६० घरधुरीमा नमूना सर्वेक्षण गर्नुपर्नेछ ।
- जिल्ला बाट पालिकाको भेरिफिकेसन निर्देशिकाको अनुसूचि ९ बमोजिम भेरिफिकेसन गरि प्रतिवेदन र प्रमाणिकरण गर्नुपर्दछ ।

नमूना सर्वेक्षण पश्चात

- सर्वेक्षण गर्दा पूर्णखोप सुनिश्चित भएमा जि.खो.स. समितिमा प्रतिवेदन बुझाउने ।
- तर छुट्टै बच्चा पाइएमा सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थालाई जानकारी गराई खोप पुरा गराउन र पुनः सर्वेक्षण गरि प्रतिवेदन पेश गर्न जानकारी गराउने ।
- सुलभ सर्वेक्षणको प्रतिवेदन सर्वेक्षण गरिएको संस्थामा १ प्रति र सर्वेक्षण गर्ने संस्थामा सुरक्षित साथ समितिको बैठकको निर्णय सहित राख्नुपर्नेछ ।

- **घोषणा सभाको आयोजना गर्ने** : घोषणा अनुमति प्राप्त भएपछि पालिका खोप समन्वय समिति, व्यवस्थापन समिति, वडा खोप समन्वय समिति, पालिका पदाधिकारीहरू र सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूको समन्वय र बैठक बाट
 - घोषणाको मिति र स्थान तोक्ने
 - घोषणा सभाको कार्यक्रम तयारी (कार्यक्रमहरू, अतिथिहरू, श्रोतपहिचान र परिचालन, जिम्मेवारी वाडफांड आदि) गर्ने ।
 - सो विवरण पालिका र जिल्लामा जानकारी गराउने र निरन्तर समन्वय गर्ने
 - घोषणा सभा आयोजना तथा सञ्चालन गर्ने ।

स्थानिय तहको बाषिक योजनामा पूर्णखोप कार्यक्रमको योजना पेश गर्ने : प्रत्येक बर्ष वडा र पालिका खोप समन्वय समिति बाट निर्णय गरि पूर्णखोप कार्यक्रम स्थानिय तहको वार्षिक योजनाका पेश गरि समावेश र स्वीकृत गराउने ।

नोट :

१. पूर्णखोप प्रदान गरी सर्वेक्षण गर्ने, प्रतिवेदन तयारी गर्ने, सरोकारवालाहरूलाई पूर्णखोप र भूमिकावारे जानकारी गराउने कार्यमा स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख भूमिका हुनेछ भने आफ्नो न.पा., गाउँपालिका/जिल्ला पूर्णखोप सुनिश्चित गर्ने कार्यको योजना, नीति निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन र घोषणा तथा दिगोपनाको व्यवस्थापन कार्यहरू स्थानीय सरकारको अपनत्व र नेतृत्वमा सञ्चालन हुनेछन् । तसर्थ पूर्णखोप कार्यक्रम स्थानिय सरकारको वार्षिक कार्यक्रममा समावेश हुनु जरुरी हुन्छ ।

४.४ खोप छुट भएका बच्चाहरूलाई खोप दिने तालिका (नियमित खोप तथा खोप छुट २४ - ५९ महिनाका बच्चाहरू)

स्वास्थ्य संस्थाले आफ्नो क्षेत्रमा पूर्णखोप घोषणा कार्यक्रम वा वार्षिक पूर्णखोपको दिगोपनाको प्रारम्भ गर्दा वडा/कार्यक्षेत्र भित्रका १५ महिनाको उमेर भित्रमा पाउने सबै खोपहरू पाए नपाएको पहिचान गरी सो अनुसारको सूची खोप रजिष्टरमा वडा अनुसार तयार गनु पर्दछ । तर यसरी पूर्णखोपको पहिचान गर्दा १६ देखि २३ महिनाका बालबालिका मध्ये यदि कुनै बच्चाले पूर्णखोप नलगाएको पाइएमा पूर्णखोप खोप पुरा नगरे सम्म वडा, स्थानीय तह घोषणा वा प्रमाणिकरण गर्न सकिने छैन । तर यस्तो बच्चा उक्त क्षेत्रमा छ महिना भन्दा कम समय देखि वसेको भएमा पूर्णखोप घोषणा गर्न बाधा हुने छैन । यसरी खोप सर्वेक्षण गर्दा खोप लगाउन छुटेको बालबालिकालाई (Missed opportunity) निम्न बमोजिम खोप दिने ।

- क. सर्वेक्षण गर्दा २३ महिना सम्मको बालबालिकाहरू शुन्यखोप (कुनै खोप नलाएको) भेटिएमा
 - बि.सि.जी. : १२ महिना सम्मको बच्चा भए ०.०५ एम.एल र १२ महिना माथिको बच्चा भए ०.१ एम.एल एक मात्रा दिने ।
 - रोटो खोप : १ महिनाको फरकमा (पेण्टा १ र २ संगै) २ मात्रा दिने ।
 - मुखबाट दिने पोलियो थोपा (bOPV) : १-१ महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने ।
 - एफ.आई.पि.भी. : ८ हप्ताको फरकमा (पेण्टा १ र ३ संगै) २ मात्रा दिने ।

- पि.सी.भी. : ७ महिना सम्मको बच्चा भए तालिका अनुसार ३ मात्रा दिने, यदि ७ महिना माथि १२ महिना सम्मको बच्चा भए १-१ महिनाको फरकमा ३ मात्रा नै दिने । तर १२ महिना माथिको बच्चा भएमा ८ हप्ताको फरकमा २ मात्रा दिने
 - डि.पि.टी., हेपाटाइटिस बी., हिव : १-१ महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने ।
 - जेई : १ मात्रा दिने ।
 - दादुरा-रुबेला को हकमा
 - १५ महिना मुनिको बालबालिका भेटिएमा पहिलो १ मात्रा पहिलो भेटमा दिने र बाकि दोस्रो मात्रा तालिका अनुसार १५ महिनामा दिने
 - १५ महिना माथिको बालबालिका भेटिएमा १-१ महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने ।
- नोट : यो उमेर समुहको बच्चाहरू Drop out भएको भेटिएमा नियमित खोप तालिका (Routine) बमोजिम नै खोप पूरा गराउने र सबै खोप (शुन्य डोज र (Drop out) को अभिलेख तथा प्रतिवेदन नियमित खोप संगै गर्ने ।

ख. सर्वेक्षण गर्दा वा नियमित खोपमा २४ महिना देखि ५९ महिना सम्मको बालबालिकाहरू

शुन्यखोप (कुनै खोप नलगाएको) भेटिएमा

- बि.सि.जी. : एक मात्रा (०.१ एम.एल) दिने ।
 - मुखबाट दिने पोलियो थोपा (bOPV) : १-१ महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने ।
 - एफ.आई.पि.भी र पि.सी.भी : २ महिना (८ हप्ताको फरकमा) को फरकमा २ मात्रा दिने ।
 - डि.पि.टी., हेपाटाइटिस बी., हिव (पेण्टा): १ महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने र दोस्रो मात्रा दिएको कम्तिमा ६ महिनाको अन्तरालमा तेस्रो मात्रा दिने,
 - जेई : १ मात्रा दिने ।
 - दादुरा-रुबेला : १ महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने
- नोट : २४ महिना पछि रेटा खोप नदिने ।

ग. अभिलेख तथा प्रतिवेदन :

- सर्वेक्षणको वेलामा वा अन्य समयमा यदि २४ महिना देखि ५९ महिना सम्मको कुनै बच्चा खोप शुन्य अवस्था भएको पाईएमा Missed Opportunity को रूपमा माथि उल्लेख भए अनुसार खोप दिई खोप रजिष्टरको छुट्टै पानामा अभिलेख राख्ने र खोप दिएको बच्चा संख्या जना एच.एम.आई.एस.मा प्रतिवेदन गर्ने । तर यो उमेर समुहको बालबालिकाले २३ महिना अघिनै खोप शुरु गरि Drop out भएको भए नियमित खोप अनुसार नै खोप पूरा गरि सोहि अनुसार नियमित खोपमा अभिलेख प्रतिवेदन गर्ने ।

५. पूर्णखोप दिगोपना र नियमित खोप सेवा सुदृढीकरणको लागि सुक्ष्म योजना र खोप महिना संचालन

पूर्णखोप घोषणा गर्नु आफैमा एक महत्वपूर्ण कदम भएता पनि यसको दिगोपना कायम गरि निरन्तर पूर्णखोप प्राप्त गरेको सुनिश्चित गर्नु अझ अपरिहार्य र महत्वपूर्ण कार्य हुन आउछ। खोप सेवा सवै जिल्लामा पुग्ने (Reach Every District) र सवै बालबालिकामा पुग्ने (Reach Every Child) को रणनीति अनुसार विश्वका धेरै देशहरूले खोपको कभरेज बढाएको प्रमाणित भइसकेको छ। नेपालमा पनि यस रणनीतिलाई अवलम्बन गरी बैशाख महिनामा प्रत्येक जिल्ला तथा स्वास्थ्य संस्थाले प्रत्येक बालबालिका सम्म पुग्ने (Reaching Every child) रणनीति अवलम्बन गर्दै पूर्णखोप सुनिश्चितता महिनाको रूपमा कार्यक्रम सञ्चालन गरीदै आएको छ।

पूर्णखोपको अवस्थाको सर्वेक्षण, विश्लेषण प्रत्येक वर्ष चैत्र भित्रमा र पूर्णखोप सुनिश्चितता घोषणा तथा दिगोपना प्रमाणिकरण बैशाख महिनामा गरि बैशाख महिना लाई खोप महिनाको रूपमा मनाईने नीति लिईएको छ। यसरी पूर्णखोप सुनिश्चित गर्न तथा नियमित खोप सेवा लाई सुदृढीकरण गर्न स्थानिय सरकार तथा स्वास्थ्य संस्था बाट बार्षिक रूपमा विशेष गरि बैशाख महिनामा निम्न ५ वटा कार्यहरू प्रभावकारी रूपमा संचालन व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ।

५.१. नियमित खोपको प्रगति समिक्षा, बिश्लेषण र पूर्णखोपका लागि सुक्ष्म योजना

नेपालमा हालको तथ्याङ्क अनुसार मासिक करिब १६ हजार भन्दा धेरै खोप केन्द्र र १७,००० हजार भन्दा धेरै खोप सेसन बाट मासिक खोप सेवा संचालन भै रहेको छ। यि खोप सेसन सवै लक्षित वर्गको पहुँचमा रहेको नरहेको निश्चित गरी हालको संघिय संरचना अनुसार सबैको पहुँचमा पुग्ने गरी सरोकारवालाहरूको सहभागितामा बाह्य खोप सेसन सञ्चालनको पुनर्योजना गर्नु पर्दछ।

यसको लागि :

- खोप सेसन सकिना साथ स्वास्थ्य संस्थामा प्रगतिको समिक्षा गरि छुट भएका बच्चाहरूको पहिचान र सूचि तयार गर्ने
- विशेष परिस्थितहरू प्राकृतिक प्रकोप(बाढी, पहिरो, हिमपात, प्रतिकूल मौसम), विभिन्न महामारी जस्तै कोभिड १९ को बन्दाबन्दिको कारण, चाडपर्व वा अन्य कारण आदि के कारण बाट बच्चा छुट भएको हो पहिचान गर्ने
- छुट बच्चाहरूलाई जति सक्दो चाँडै तालिका अनुसार खोप दिलाउन विभिन्न सरोकारवालाहरू (जन प्रतिनिधि, विधालय, महिला स्वयंम सेविका, युवा लक्व आदि) को परिचालन योजना बनाउने र खोप सेवा दिने

५.२ सहयोगात्मक सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन

मासिक तथा चौमासिक रूपमा खोप कार्यक्रमको अवस्थाको समीक्षा र विश्लेषण गरी सबै बालबालिकालाई पूर्णखोप प्रदान गर्नका लागि सबै तह बाट सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्नुपर्दछ । यस कार्यमा स्वास्थ्यकर्मीले आफ्नै सूचनालाई (कभरेज, ड्रपआउट, छुटिएको बालबालिकाको संख्या र कारण एकिन गर्न) विश्लेषणात्मक छलफल गरेर :

- सम्बन्धित स्वास्थ्यकर्मी लाई जानकारी दिने र सहयोग गर्ने
- सरोकारवालाहरू, अभिभावकहरूलाई पत्राचार तथा अन्य माध्यम बाट जानकारी गर्ने
- विगतमा छुटेको बच्चा यो महिना आए नआएको अनुगमन गरि स्वास्थ्य संस्था तथा पालिका बाट पृष्ठपोषण गर्ने
- जिल्ला बाट पालिका, पालिका बाट स्वास्थ्य संस्था र स्वास्थ्य संस्था बाट खोपकेन्द्र स्तरमा सहयोगि सुपरिवेक्षण, योजनाको कार्यान्वयनको अनुगमन र सामुदायिक सहभागिता बारेमा थप प्रयास गर्ने

५.३ समुदायसँग खोप सेवाको सम्बन्ध सुदृढ गर्ने : खोप सेवामा लामो समय देखि छुट भई रहेको वर्ग, समुदाय र कारणको निराकरण स्वास्थ्यकर्मी एक्लै बाट सम्भव हुन्न, तसर्थ

- खोपको सूचना विश्लेषण गरी छुट भएका र पूर्णखोप नपाएका बालबालिकाहरूको सम्बन्धमा खोप समन्वय समिति र सरोकारवालाहरू संग छलफल गरी खोप छुट भएको वर्ग, क्षेत्र, समुदाय र कारणको बारेमा जानकारी गराउने
- तालिका अनुसार पूर्णखोप लगाउनको महत्व र खोप पुरा गराउनको लागि समुदायको भूमिकाबारे जानकारी गराई कार्यक्रम प्रति समुदायको अपनत्व, सहभागिताको बढाउन निरन्तर प्रयास गर्ने
- पालिका बाट वडा कार्यपालिका र स्वास्थ्य संस्थालाई निरन्तर पृष्ठपोषण गरि कार्यक्रम प्रति अपनत्व र जिम्मेवारी बोध गराउने
- जिल्ला बाट समेत निरन्तर पालिका र स्वास्थ्य संस्थामा समन्वय र पृष्ठपोषण गर्ने
- खोप सेवाको सुदृढीकरणको लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्न स्थानिय तह र समुदायहरूको सहयोगमा श्रोत पहिचान र परिचालन गर्ने

५.४ खोप सेवाको तथ्याङ्क विश्लेषण र विशेष कार्यक्रम संचालनको योजना :

- प्रत्येक वर्षको चैत्र महिना सम्मको खोप प्रगति, घरधुरी सर्वेक्षणको विवरणको समीक्षा र विश्लेषण गरी पूर्णखोपको अवस्थाको पहिचान गर्ने(पालिका, स्वास्थ्य संस्था स्तर)
- खोपबाट बञ्चित वा आंशिक खोप पाएका संख्या र कारण साथै खोप बाट बचाउन सकिने रोगहरूको महामारी भएको अवस्था रहेको नरहेको, विशेष कारण जस्तै कोभिड १९ को कारण बाट खोप छुट भएको वा नभएको पहिचान गरि त्यस्ता कारणहरूको समाधानको लागि विशेष योजना बनाउने

५.५ श्रोत साधनको समुचित व्यवस्थापन र छुट खोप सेवाको लागि पूर्णखोप महिना अभियान संचालन :

- खोप सेवाको पहुंच बढाउन स्थानीय स्तरमा श्रोत साधन (मानवीय, आर्थिक तथा भौतिक श्रोत) व्यवस्था गरि तत्काल खोप पुरा गराई पूर्णखोप सुनिश्चितता कार्य अघि बढाउन सरोकारवालाहरूको समेत सहभागिता र परिचालनमा विशेष कार्यहरू गर्ने ।
- खोप छुट हुने विशेष कारण जस्तै कोभिड १९ जस्तो महामारी वा अन्य संक्रामक रोगको महामारीको कारणले खोप सेवा अवरुद्ध भएको, बच्चाहरू छुट भएको भए सुरक्षाका मापदण्ड पूर्णरूपमा पालना गरी गराई खोप सेवा संचालन गर्नु पर्दछ, यस्तो अवस्थामा जनप्रतिनिधि तथा समुदायको सहयोग र सहभागिता अपरिहार्य हुने हुंदा विशेष ध्यान दिई महामारी, संक्रामक रोगको रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि जनचेतनाको कार्यहरू समेत संगै लागि खोप सेवा निरन्तर गर्न प्रयास गर्नु पर्दछ ।

नियमित खोपको सुदृढीकरण र आकस्मिक र विशेष कार्यक्रम संचालन गर्न स्थानिय सरकारको अपनत्व र साभेदारीको लागि श्रोत परिचालन गर्न वडा खोप समन्वय समिति र स्वास्थ्य संस्था बाट प्रत्येक आ.व.को तेस्रो चौमासिक भित्र कार्य योजना बनाई जेष्ठ मसान्त सम्ममा वडा कार्यपालिका मार्फत स्थानिय तहमा पेश गरी पालिकासभाबाट अनुमोदन गराउनु पर्दछ ।

६. पूर्णखोप वडा/गाउँपालिका/न.पा/ जिल्ला घोषणा पश्चात गर्नुपर्ने कार्यहरू

पूर्णखोप घोषणाको लागि तथा घोषणा गरिसकेपछि पूर्णखोप सुनिश्चितता दिगोपनाको रणनीतिहरू कार्यान्वयनका लागि स्थानीयतह, स्वास्थ्य संस्था तथा सरोकारवाला निकायहरूले देहाय बमोजिमका कार्यहरू निरन्तर सञ्चालन गर्नु पर्दछ ।

- (क) हरेक वर्ष पूर्णखोप कार्यक्रमको निरन्तरताको लागि जिल्ला, पालिका र वडा सभा बाट खोप सेवाको सुदृढीकरण र पूर्णखोप कार्यक्रमको योजना पारित गर्ने ।
- (ख) विभिन्न तहमा पूर्णखोप घोषणाको लागि निर्देशिका बमोजिम आवश्यकता अनुसार बैठक बस्ने तथा कार्यक्रमको समिक्षा, अनुगमन र पृष्ठपोषण गर्ने ।
- (ग) हरेक वर्ष चैत्र भित्रमा स्वास्थ्यकर्मिको संलग्नतामा घरधुरी सर्वेक्षण र बैशाख महिनामा वडा, स्थानीय तह, जिल्ला, प्रदेश पूर्णखोप सुनिश्चितता घोषणा/दिगोपना प्रमाणीकरण र सार्वजनिक गर्ने ।
- (घ) हरेक वर्ष गरिने पूर्णखोप सर्वेक्षण, सूचीकरणको अद्यावधिकरण र समीक्षाको प्रतिवेदन तयार गरी पालिका, जिल्लामा पेश गर्ने, जिल्लाले प्रदेश र प्रदेशले संघमा समेत पठाउने ।
- (ङ) खोप महिना र सुक्ष्म योजना कार्यक्रमलाई पूर्णखोपसंग समायोजन गरी पूर्णखोप अवस्थाको निरन्तरता दिने ।
- ((च) यस निर्देशिकाको अनुसूची १४ मा उल्लेख भएको नमूना अनुसार दिगोपनाको लागि योजना बार्षिक रुपमा अध्यावधिक गरि कार्यान्वयन गर्ने ।
- (झ) वडास्तरमा गरिने पूर्णखोप सर्वेक्षणको सूचि अनुसार १५ महिनामुनिका बालबालिका जन्मदर्ता भए नभएको जानकारी लिई जन्म दर्ताको लागि सल्लाह दिनुको साथै पालिका/वडा समितिलाई तथ्याङ्क उपलब्ध गराई जन्मदर्तामा सहयोग पुर्याउने ।

७. पूर्णखोपका लागि साभेदार तथा सरोकारवालाहरू

पूर्णखोप स्थानीय तह घोषणा गर्नु एउटा महत्वपूर्ण कार्य हो भने यो उपलब्धिलाई कायम राख्नु अझ महत्वपूर्ण पक्ष हो। यसकार्यका लागि प्रमुख रूपमा निम्नानुसारका साभेदार तथा सरोकारवालाहरूको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको छ :

(क) केन्द्रीय तथा प्रदेशस्तरका प्रमुख सरोकारवालाहरू

१. स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
२. सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
३. शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
४. महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय
४. स्वास्थ्य सेवा विभाग
५. परिवार कल्याण महाशाखा
६. प्रदेश सामाजिक विकास मन्त्रालय र स्वास्थ्य निर्देशनालय
३. राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय विकास साभेदारहरू

(ख) जिल्ला तथा समुदायस्तरका सरोकारवालाहरू

१. जिल्ला समन्वय समिति र जिल्ला खोप समन्वय समिति
२. प्रदेश स्वास्थ्य कार्यालय
३. स्थानिय तहहरू
४. पालिका खोप समन्वय समिति
५. स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति र वडा खोप समितिहरू
६. महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेवक
७. जिल्ला स्थित सरकारी तथा गैरसरकारी संस्था
८. राजनैतिक दलहरू
९. पत्रकारहरू तथा नागरिक समाज

१०. सरकारी तथा निजी स्वास्थ्य तथा शिक्षण संस्थाहरू
११. सरकारी, गैह्रसरकारी संघसंस्थाहरू
१२. समुदायस्तरका विभिन्न संघसंस्था
 - टोल विकास/सुधार समिति वा संस्था
 - नागरिक सचेतना केन्द्र
 - सहकारी संस्था
 - सामुदायिक उपभोक्ता समूह
 - कृषि/पशुपालन समूह
 - आमा समूह
 - युवा,बाल क्लब आदि ।

८. पूर्णखोप सुनिश्चितता कार्यका लागि समन्वय समितिहरू

८.१ राष्ट्रिय पूर्णखोप समन्वय समिति

वडा, पालिका, जिल्ला, र प्रदेश पूर्णखोप घोषणाको कार्यलाई ब्यवस्थित गर्न संघीय स्तरमा विभिन्न सरोकारवालाहरू सहितको राष्ट्रिय पूर्णखोप समन्वय समिति रहनेछ। यस समन्वय समितिको भूमिका खोप ऐन अन्तरगत गठन भएको राष्ट्रिय खोप समितिले निर्वाह गर्नेछ। सो समिति निम्नानुसार रहेने छ:

(क) मन्त्रालयको सचिव, स्वास्थ्य तथा जन संख्या मन्त्रालय	- अध्यक्ष
(ख) विभागको महानिर्देशक, स्वास्थ्य सेवा विभाग	- सदस्य
(ग) सहसचिव, अर्थ मन्त्रालय	- सदस्य
(घ) सहसचिव, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय	- सदस्य
(ङ) सहसचिव, शिक्षा तथा विज्ञान प्रविधि मन्त्रालय	- सदस्य
(च) सहसचिव, महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण मन्त्रालय	- सदस्य
(छ) बालरोग विशेषज्ञ, जनस्वास्थ्य विशेषज्ञ वा स्वास्थ्य अर्थशास्त्रीहरू मध्येबाट एकजना महिला सहित मन्त्रालयबाट मनोनीत दुईजना	- सदस्य
(ज) निर्देशक, परिवार कल्याण महाशाखा, विभाग	- सदस्य-सचिव

नोट: यो समितिले अन्य सरोकारवालाहरू लाई आमन्त्रण गर्न सक्ने छ।

८.२ प्रदेश पूर्णखोप समन्वय समिति

पूर्णखोप प्रदेश घोषणा तथा दिगोपनाका लागि आवश्यक समन्वय तथा नीति निर्माण गर्न प्रदेश स्तरमा निम्नानुसारको प्रदेश खोप समन्वय समिति रहने छ।

१. सचिव सामाजिक विकास मन्त्रालय	- अध्यक्ष
२. निर्देशक स्वास्थ्य निर्देशनालय	- सदस्य सचिव
३. जन स्वास्थ्य महाशाखा प्रमुख सामाजिक विकास मन्त्रालय	- सदस्य
४. प्रदेश भित्रका जिल्ला खोप समन्वय समितिका अध्यक्षहरू मध्ये बाट प्रतिनिधि	- सदस्य
५. प्रदेश स्थित संघीय तथा प्रादेशिक अस्पताल बाट प्रमुख वा बालरोग विशेषज्ञ प्रतिनिधि	- सदस्य

६. प्रदेश स्वास्थ्य आपूर्ति व्यवस्थापन केन्द्रका प्रमुख - सदस्य
७. गाँउ पालिका तथा नगरपालिका प्रदेश महासंघ बाट प्रतिनिधि - सदस्य
८. उप सचिव मुख्यमन्त्री तथा मन्त्री परिषदको कार्यालय - सदस्य
९. प्रदेश भित्रका गैरसरकारी संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरू मध्ये १ जना - सदस्य
१०. स्वास्थ्य निर्देशनालयका कार्यक्रम, समन्वय तथा जन स्वास्थ्य व्यवस्थापन शाखा प्रमुख - सदस्य
११. खोप कार्यक्रम फोकल पर्सन - सदस्य

नोट : खोप ऐन तथा नियमावली अनुसार खोप सेवा व्यवस्थापन गर्न कुनै समिति ब्यवस्था भए सो समिति बाट यो समितिको कार्य गर्न सक्ने छ । आवश्यकता अनुसार यस समितिमा आमन्त्रित सदस्यका रुपमा महत्वपूर्ण भूमिका रहने निकायका प्रतिनिधि तथा व्यक्तित्वलाई समावेश गर्न सकिने छ ।

८.३ जिल्ला पूर्णखोप समन्वय समिति :

पूर्णखोप पालिका र जिल्ला घोषणाका लागि जिल्लास्तरमा नीत निर्माण, समन्वय र कार्यान्वयनको लागि जिल्ला खोप समन्वय समिति रहनेछ । जिल्ला तथा स्थानिय तहहरूमा संचालन हुने नियमित खोप कार्यक्रम, विभिन्न अभियानहरूको संचालन ब्यवस्थापन यहि समिति बाट हुने छ । यससमितिको गठन निम्नानुसार रहेको छ:

१. जिल्ला समन्वय समिति - प्रमुख संयोजक
२. जिल्ला समन्वय समिति - उप प्रमुख सह-संयोजक
३. प्रमुख जिल्ला अधिकारी - सदस्य
४. जिल्ला समन्वय अधिकारी वा निजले तोकेको प्रतिनिधि - सदस्य
५. नगर/गाँउ पालिका प्रमुखहरू प्रतिनिधि(सम्बन्धित जिल्ला सदरमुकामका न.पा/गा.पा - सदस्य
६. जिल्लास्थित जिल्ला/प्रादेशिक अस्पतालका मेडिकल सुपरीटेन्डेण्ट - सदस्य
७. जिल्ला शिक्षा समन्वय ईकाइ प्रमुख - सदस्य
८. नेपाल रेडक्रस सोसाइटीका जिल्ला सभापति - सदस्य
९. पत्रकार महासंघ जिल्ला समितिका अध्यक्ष - सदस्य
१०. महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका (समन्वय समितिले मनोनयन गरेको) - सदस्य
११. प्रतिनिधि, निजी तथा सामुदायिक अस्पताल/नर्सिङ होम - सदस्य
१२. जिल्लास्थित गैरसरकारी संस्थाका महासंघका अध्यक्ष - सदस्य

१३. जिल्ला उद्योग वाणिज्य संघका अध्यक्ष - सदस्य
१४. खोप फोकल पर्सन / सुपरभाइजर (अधिकृत) - सदस्य
१५. प्रमुख, स्वास्थ्य कार्यालय - सदस्य सचिव

नोट: आवश्यकता अनुसार यस समितिमा आमन्त्रित सदस्यका रूपमा महत्वपूर्ण भूमिका रहने निकायका प्रतिनिधि तथा व्यक्तित्वलाई समावेश गर्न सकिने छ ।

८.४ पालिका पूर्णखोप समन्वय समिति (महा, उपमहानगर, नगर र गाँउपालिका)

पूर्णखोप पालिका घोषणा लगायत खोप कार्यक्रमको समग्र व्यवस्थापन र संचालनको लागि नीति निर्माण, योजना तयारी, समन्वय र कार्यान्वयनको लागि पालिका स्तरमा पूर्णखोप समन्वय समिति रहनेछ । यस समितिको गठन निम्नानुसार रहेको छ:

१. पालिका प्रमुख/अध्यक्ष - संयोजक
२. उप प्रमुख /उपाध्यक्ष - सदस्य
३. पालिका प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत/सामाजिक विकास अधिकृत - सदस्य
४. वडा अध्यक्ष र कार्यपालिका सदस्यहरू - सदस्य
५. स्वास्थ्य संस्था प्रमुखहरू र सरोकारवाला सरकारी कार्यालयका प्रमुखहरू - सदस्य
६. पालिका शिक्षा शाखा प्रमुख - सदस्य
७. स्थानीय स्वास्थ्य संस्था सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष प्रतिनिधि - सदस्य
८. महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका वडा प्रतिनिधि - सदस्य
९. टोल विकास संस्थाका अध्यक्ष प्रतिनिधि - सदस्य
१०. नगरपालिकाका आमा/महिला समुह, प्रतिनिधि - सदस्य
११. महिला तथा बालबालिकाको क्षेत्रमा काम गर्ने स्थानीय गै.स.स.प्रमुखहरू - सदस्य
१२. स्थानीय यूवा क्लबहरू - सदस्य
१३. स्थानीय उच्चतम विधालयको शिक्षक प्रतिनिधि - सदस्य
१४. पालिका स्वास्थ्य संयोजक - सदस्य सचिव

(नोट: आवश्यकता अनुसार यस समितिमा आमन्त्रित सदस्यका रूपमा महत्वपूर्ण भूमिका रहने निकायका प्रतिनिधि, संस्था तथा व्यक्तित्वलाई आमन्त्रित सदस्यका रूपमा समावेश गर्नुपर्ने छ ।)

८.५ महा, उपमहानगर र नगरपालिका / गाउँपालिका वडास्तरीय पूर्णखोप समन्वय समिति

वडास्तरमा नियमित खोप सुदृढीकरण र पूर्णखोप सुनिश्चितता तथा दिगोपनाको लागि वडा पूर्णखोप समन्वय समिति समिति रहनेछ। यस समितिको गठन निम्नानुसार रहेको छः

१. वडा अध्यक्ष	- संयोजक
२. वडा सचिव, महिला सदस्य र वडा सदस्यहरू	- सदस्य
४. स्थानीय बिधालयहरूको बिधालय ब्यबस्थापन समितिका अध्यक्षहरूबाट प्रतिनिधि	- सदस्य
५. स्थानीय बिधालयको शिक्षकहरू वाट प्रतिनिधि	- सदस्य
६. महिला स्वास्थ्य स्वयंमसेविका वडा बाट प्रतिनिधि	- सदस्य
७. आमा समुह, महिला समुह प्रतिनिधि	सदस्य
८. महिला तथा बालबालिकाको क्षेत्रमा कामगर्ने स्थानीय गै.स.स.प्रमुखहरू	- सदस्य
९. स्थानीय यूवा तथा बाल क्लबहरूको प्रतिनिधि	- सदस्य
१०. अन्य सरोकारवालाहरू	- सदस्य
११. स्थानिय स्वास्थ्य संस्था प्रमुख सदस्य	- सचिव

८. पूर्णखोप गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला घोषणाका लागि विभिन्न निकायको भूमिका

९.१ पूर्णखोप समन्वय समितिहरूको भूमिका

९.१.१ राष्ट्रिय पूर्णखोप समन्वय समितिको भूमिका

१. पूर्णखोप कार्यक्रम संचालनको लागि नीति, योजना, निर्देशिका र मापदण्ड तयार गर्ने
२. यो निर्देशिकाको कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने ।
३. पूर्णखोप कार्यक्रमको उपलब्धी तथा विभिन्न निकायको भूमिका समिक्षा गरी अन्तरनिकाय/मन्त्रालय संग समन्वय तथा आवश्यक सुझाव र निर्देशन दिने ।
४. अन्तरमन्त्रालय तथा साभेदारहरूबीच सहजीकरण तथा बाधा अड्चनहरू निवारण गर्ने ।
५. पूर्णखोप प्रदेश घोषणा, प्रमाणिकरण गर्ने ।
६. पूर्णखोप सुनिश्चितता निरन्तरता र दिगापनका लागि राष्ट्रियस्तरको योजना तर्जुमा, नीति निर्माण तथा आवश्यक श्रोतको पहिचान तथा परिचालन गर्ने ।
७. यस समितिको सचिवालय बाल स्वास्थ्य तथा खोप सेवा शाखाले समय समयमा सम्बन्धित मन्त्रालय तथा साभेदारहरूलाई सूचना तथा जानकारी अद्यावधिक गर्ने र द.आवश्यक अन्य कार्यहरू गर्ने ।

९.१.२ प्रदेश पूर्णखोप समन्वय समितिको भूमिका

१. पूर्णखोप कार्यक्रम संचालनको लागि प्रदेश स्तरमा नीति, योजना तयार गर्ने
२. यो निर्देशिका बमोजिम कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने ।
३. आवश्यकता अनुसार समितिको बैठक बस्ने, प्रदेश स्तरमा अन्तरनिकाय/मन्त्रालय र सरोकारवालाहरू संग समन्वय गर्ने ।
४. प्रदेश स्तरमा खोप कार्यक्रमको अवस्थाको समिक्षा,पूर्णखोप कार्यक्रमको उपलब्धी तथा विभिन्न निकायको भूमिका समिक्षा गरी आवश्यक सुझाव र निर्देशन दिने ।
५. आवश्यकता अनुसार बैठक बस्ने र बैठकबाट भएका निर्णयहरूलाई सम्बन्धित मन्त्रालय/निकाय मार्फत कार्यान्वयनको लागि परिपत्र गर्ने ।
६. अन्तरमन्त्रालय तथा साभेदारहरू बीच सहजीकरण, समन्वय तथा बाधा अड्चनहरू निवारण गर्ने ।

८. पूर्णखोप जिल्ला घोषणा गर्ने प्रस्तावित जिल्लाको स्थलगत अनुगमन गरि प्रतिवेदन र संलग्न प्रमाणहरूलाई समीक्षा गरी पूर्णखोप जिल्ला घोषणा गर्ने अनुमति दिने, प्रमाणिकरण गर्ने ।
९. पूर्णखोप सुनिश्चितता निरन्तरता र दिगोपनाका लागि प्रदेश स्तरीय योजना तर्जुमा, नीति निर्माण तथा आवश्यक श्रोतको पहिचान तथा परिचालन गर्ने ।
१०. यस समितिको सचिवालय प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालयले सामाजिक बिकास मन्त्रालयको समन्वयमा आवश्यक कार्यहरू गर्ने ।

९.१.३ जिल्ला पूर्णखोप समन्वय समितिको भूमिका

१. पूर्णखोप जिल्ला, पालिका घोषणा तथा दिगोपनाको लागि नीति निर्माण, योजना तयार र वकालत गर्ने ।
२. जिल्लामा पूर्णखोप सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको समिक्षा, अनुगमन र पालिकाहरूमा समन्वय गर्ने ।
३. स्थानिय तहको पूर्णखोप घोषणाको लागि प्राप्त प्रतिवेदनको समिक्षा, पालिकाको भेरिफिकेसन तथा प्रमाणीकरण गर्ने ।
४. पूर्णखोप पालिकाको घोषणाको प्रक्रियामा संयोजन तथा निर्देशनात्मक भूमिका खेल्ने ।
५. पूर्णखोप जिल्लाको लागि आवश्यक कार्य पूरा गरी प्रदेश मन्त्रालय र राष्ट्रिय पूर्णखोप समन्वय समितिमा प्रतिवेदन पठाउने ।
६. प्रदेश र राष्ट्रिय पूर्णखोप समन्वय समितिसँग आवश्यक सहकार्य गर्ने ।
७. स्थानीय सरोकारवाला तथा साभेदारहरू पहिचान, स्थानीय स्रोत साधनको पहिचान र परिचालन गरी सामाजिक परिचालनका विभिन्न क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने ।

९.१.४. स्थानिय तह /पालिका खोप समन्वय समिति को भूमिका

१. पालिका स्तरमा समग्र खोप कार्यक्रम संचालनको नीति, योजना तयार गर्ने ।
२. नियमित खोप तथा पूर्णखोप कार्यक्रमको स्थानीयस्तरमा हुने सम्पूर्ण क्रियाकलापको नेतृत्व गर्ने ।
३. पूर्णखोप कार्यक्रम शुरुवात गर्न स्थानीय वडा/स्वास्थ्य संस्था हरूको कार्यको समिक्षा, अनुगमन र समन्वय गर्ने ।
४. पालिका स्तरमा साभेदारहरू बीच जिम्मेवारी बाँडफाँड गर्ने ।
५. खोप कार्यक्रम तथा पूर्णखोप कृयाकलापहरू संचालनको लागि थप आवश्यक श्रोतको व्यवस्थापन र परिचालन गर्ने ।
६. निर्देशिका बमोजिम वडा स्तरमा खोप सर्वेक्षण, समिक्षा र पूर्णखोप वडा सुनिश्चितता र दिगोपनाको लागि समन्वय, निर्देशन दिने तथा वडा स्तरको भेरिफिकेसन र प्रमाणिकरण गर्ने ।

७. प्रत्येक वर्ष चैत्र भित्रमा पालिका सवै वडाहरूको बालबालिकाहरूले पूर्णखोप प्राप्त गरेको यकिन गरि वडा प्रमाणिकरण गरि पालिका प्रमाणिकरणको लागि प्रतिवेदन सहित जिल्ला खोप समन्वय समिति र स्वास्थ्य कार्यालयमा पठाउने ।
८. पूर्णखोपको निरन्तरता र दिगोपनाको लागि पालिका सभाहरूबाट कार्ययोजना पारित गरी कार्यक्रमहरू निर्धारण गर्ने ।
९. स्थानीय श्रोतको परिचालन गरी आवश्यकतानुसार जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने ।
१०. खोप सेवाको प्रभावकारी संचालन तथा पूर्णखोप सुनिश्चितताको लागि खोप समन्वय समिति, वडा खोप समन्वय समिति, टोल विकास/सुधार संस्था वा समितिका पदाधिकारी तथा सरोकारवालाहरू लाई परिचालन गर्ने ।
११. व्यक्तिगत घटना दर्ता विशेषगरी जन्मदर्तालाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्ने ।

९.१.५ वडा खोप समन्वय समिति र स्थानिय स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समितिको भूमिका

१. वडा स्तरमा समग्र खोप कार्यक्रम संचालनको नीति, योजना तयार गरि नियमित खोपको प्रभावकारी संचालनको व्यवस्था गर्ने ।
२. नियमित खोप तथा पूर्णखोप कार्यक्रमको वडा स्तरमा समिक्षा तथा सम्पूर्ण क्रियाकलापको नेतृत्व गर्ने ।
३. वडा स्तरमा साभेदारहरू बीच जिम्मेवारी बाँडफाँड गर्ने ।
४. खोप कार्यक्रम तथा पूर्णखोप कृयाकलापहरू संचालनको वडा स्तरको योजनामा कार्यक्रम समावेश गर्ने तथा थप आवश्यक श्रोतको व्यवस्थापन र परिचालन गर्ने ।
५. निर्देशिका बमोजिम वडा स्तरमा चैत्र भित्रमा पूर्णखोपको लागि घरधुरी सर्वेक्षण, समिक्षा र छुट बच्चाहरूलाई खोप दिई बैशाख महिनामा पूर्णखोप वडा सुनिश्चितता र दिगोपनाको लागि समन्वय, सहयोग र अनुगमन गर्ने ।
६. प्रत्येक वर्ष चैत्र भित्रमा वडाहरूको बालबालिकाहरूले पूर्णखोप प्राप्त गरेको यकिन गरि वडा प्रमाणिकरण गरि प्रतिवेदन सहित पालिका खोप समन्वय समिति र स्वास्थ्य कार्यालयमा विवरण पठाउने ।
७. पूर्णखोपको निरन्तरता र दिगोपनाको लागि वडा कार्यपालिका/सभा बाट कार्ययोजना पारित गरी पालिकामा पठाउने ।
८. खोप सेवाको प्रभावकारी संचालन तथा पूर्णखोप सुनिश्चितताको लागि वडा खोप समन्वय समिति, स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समिति, टोल विकास/सुधार संस्था र सरोकारवालाहरू लाई परिचालन गर्ने ।
९. व्यक्तिगत घटना दर्ता विशेषगरी जन्मदर्तालाई खोप सेवा संग जोडेर अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्ने ।

९.२ विभिन्न निकायहरूको भूमिका :

९.२.१. परिवार कल्याण महाशाखा, बाल स्वास्थ्य तथा खोप सेवा शाखाको भूमिका

१. राष्ट्रिय खोप कार्यक्रम संचालनको समग्र पक्षको नेतृत्व गर्ने ।
२. पूर्णखोप कार्यक्रमलाई बार्षिक कार्यक्रममा समावेश गर्ने ।
३. राष्ट्रिय खोप कार्यक्रम तथा पूर्णखोप कार्यक्रमको कार्यक्रम निर्देशिका, मापदण्ड तयारी र कार्यान्वयनमा प्राविधिक कार्य गर्ने
४. कार्यक्रम संचालन प्रक्रियाबारे सवै तहमा समिक्षा, सहजिकरण, अनुगमन र पृष्ठपोषण गर्ने ।
५. स्वास्थ्य तथा जन संख्या मन्त्रालय एवम् पूर्णखोप समन्वय समितिको निर्देशन अनुरूप कार्यक्रमको कार्यान्वयन तथा जिल्ला र प्रदेशहरूलाई नियमित सहजीकरण गर्ने ।
६. पूर्णखोप घोषणा भइसकेका पालिका, जिल्ला र प्रदेशहरूमा कार्यक्रमको प्रभावकारिता, उपलब्धि र दिगोपनाबारे समीक्षा तथा अनुसन्धानात्मक कार्य गर्ने ।
७. कार्यक्रम सम्बन्धी उपलब्धि भएका निर्देशिका बाहेक अन्य थप क्रियाकलापका लागि विभिन्न निकायमा समय समयमा परिपत्र गर्ने ।
८. खोप तथा पूर्णखोप कार्यक्रमको निरन्तरता र दिगोपनाको लागि बिकास साम्फेदार एवं सरोकारवालाहरू संग समन्वय गर्ने ।

९.२.२. प्रदेश सामाजिक विकास मन्त्रालय तथा स्वास्थ्य निर्देशनालयको भूमिका

१. मातहतका जिल्ला तथा पालिका तह सम्म नियमित खोप कार्यक्रम साथसाथै पूर्णखोप कार्यक्रमको प्रक्रिया, गुणस्तर तथा उपलब्धिहरूको नियमित सहजीकरण, अनुगमन, सुपरिवेक्षण गर्ने ।
२. पूर्णखोप निरन्तरताको लागि प्रदेश स्तरमा समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गर्ने ।
३. वार्षिक रुपमा गरिने प्रादेशिक समीक्षामा जिल्लाहरूको पूर्णखोपको गतिविधिबारे समीक्षा , पृष्ठपोषण गर्ने ।
४. पूर्णखोप सम्बन्धि प्रदेश अन्तरगत जिल्लाहरूको कार्यक्रमको अवस्था अध्यावधिक गर्ने र प्रतिवेदन गर्ने ।
५. मातहतको जिल्लाहरूको पूर्णखोपको भेरिफिकेसन, प्रमाणिकरण गरि प्रदेश घोषणाको तयारी गर्ने
६. खोप तथा पूर्णखोप कार्यक्रमको निरन्तरता र दिगोपनाको लागि बिकास साम्फेदार एवं सरोकारवालाहरू संग समन्वय गर्ने र योजना निर्माण गर्ने ।
७. प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालयले प्रदेश खोप समन्वय समितिको सचिवालयको रुपमा कार्य गरि सामाजिक विकास मन्त्रालयको समन्वयमा नियमित खोपको सुदृढीकरण र पूर्णखोप सुनिश्चितता र दिगोपनाको लागि थप कार्यक्रम तथा बजेट ब्यवस्थापन गर्ने

९.२.३. स्वास्थ्य कार्यालयको भूमिका

१. पूर्णखोप घोषणा गर्न आवश्यक प्रकृया पुऱ्याएका गाउँपालिका तथा नगरपालिकाहरूको सूची तयार गर्ने, जिल्ला खोप समन्वय समितिमा पेश गर्ने र प्रदेश तथा संघमा प्रतिवेदन गर्ने ।
२. निर्देशिका अनुसार प्रक्रिया पूरा गरेका पालिकाहरू बाट प्राप्त पूर्णखोपको प्रस्ताव बैठकमा राखी सुलभ सर्वेक्षणको लागि प्राविधिक सहयोग गर्ने ।
३. पूर्णखोप पालिकाको लागि वकालत गर्ने र जिल्लामा सञ्चालन गर्नु पर्ने नियमित खोप सुदृढीकरण र पूर्णखोपका कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमासंचालन गर्ने ।
४. जिल्ला, पालिका सभाहरूमा पूर्णखोप कार्यक्रम तथा दिगोपनाको लागि योजना बनाई पेश गर्ने र स्वीकृत गराउन पहल गर्ने ।
५. कार्यक्रमको विभिन्न चरणमा स्थानीय श्रोत साधनको परिचालन, स्वामित्व र सहभागितामा बृद्धि गर्ने ।
६. सामाजिक परिचालनका विभिन्न क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने र स्थानीय सरोकारवाला तथा साभेदारहरू पहिचान गरी सफलतापूर्वक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पहल गर्ने ।
७. नियमित खोप सेवा संगै पूर्णखोप कार्यक्रमको पनि अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने ।
८. जिल्लास्तरको वार्षिक योजना तयार गर्दा यस कार्यक्रमलाई महत्व दिई जिल्ला सभामा पेश गर्ने ।
९. पूर्णखोप अभियानका विभिन्न प्रक्रियामा स्थानिय सरकारका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न, नीति निर्माणमा सहजिकरण र समन्वय गर्ने ।

९.२.४. पालिका स्वास्थ्य महाशाखा/शाखाको भूमिका

१. नियमित तथा पूर्णखोपका लागि पालिका स्तरमा प्राप्त कार्यक्रमहरूको योजना तयारी, कार्यापालिकामा जानकारी र प्रभावकारी कार्य संचालनको लागि स्वास्थ्य कार्यालय र स्वास्थ्य संस्थाहरूमा समन्वय र सहयोग गर्ने ।
२. पालिका मातहतमा नियमित खोप कार्यक्रम संचालनको लागि स्वास्थ्य संस्था/वडाहरूमा निरन्तर समिक्षा, अनुगमन, सहजिकरण र पृष्ठपोषण गर्ने
३. नियमित खोपको सुदृढीकरण एवं पूर्णखोप सुनिश्चितता र दिगोपनाको लागि वार्षिक सुक्ष्मयोजनाको अध्यावधिक र पूर्णखोप सुनिश्चितताको योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने
४. योजना अनुसार प्रत्येक वर्ष माघ, फाल्गुन र चैत्रमा पूर्णखोप घरधुरी सर्वेक्षण गर्न गराउन वडा कार्यपालिका र स्वास्थ्य संस्थामा समन्वय, सहयोग गरि सर्वेक्षण प्रभावकारी भएको यकिन गर्ने ।
५. नियमित खोप तथा पूर्णखोप कार्यक्रमको लागि संचालन गरिने कृयाकलापहरू र आवश्यक वजेटको लागि कार्यापालिकामा योजना पेश गरि स्वीकृत गराउने ।

६. खोप सेवा संचालन तथा पूर्णखोपका कृयाकलाप संचालनमा जनशक्ति अभाव भएमा व्यवस्थापन गर्ने ।
७. वडा स्तरको घरधुरी सर्वेक्षण र खोप छुट बच्चाहरूलाई खोप दिएर प्राप्त प्रतिवेदनको समायोजन, समिक्षा गरि पालिका खोप समन्वय समितिमा पेश गर्ने र निर्देशिका बमोजिम वडा भेरिफिकेसन र वडा घोषणा, प्रमाणिकरणको लागि समन्वय र कार्यक्रमको व्यवस्था गर्ने ।
८. नियमित खोप तथा पूर्णखोपको वडा स्तरको विवरण अध्यावधिक गर्ने ।
९. सबै वडा प्रमाणिकरण भए पछि निर्देशिकामा उल्लेख भएको विवरण सहित पालिका प्रमाणिकरणको लागि स्वास्थ्य कार्यालय, जिल्ला खोप समन्वय समितिमा प्रतिवेदन गर्ने र समन्वय गर्ने ।
१०. पालिका स्तरमा स्वास्थ्य संस्था प्रमुख र खोप दिने स्वास्थ्यकर्मीहरू संग मासिक नियमित छलफल, समीक्षा गरि खोप ड्रपआउट हुन नदिने ।
११. पालिका स्तरमा खोप समबन्ध जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
१२. आवश्यकता अनुसार पालिका खोप समन्वय समिति बैठक आयोजना, संचालन गर्ने
१३. वडा खोप समन्वय समिति गठन, अभिमुखिकरण र परिचालन गर्ने ।
१४. खोप सेवाको सुदृढीकरण र पूर्णखोप कार्यक्रमको लागि वडा खोप समन्वय समिति र सरोकारवालाहरूको सहभागितामा योजना बनाई पालिका कार्यपालिका/सभामा पेश गर्ने र पारित गराउन समन्वय गर्ने ।

९.२.५. स्थानीय स्वास्थ्य संस्थाको भूमिका

१. पूर्णखोपका लागि पालिका स्तरमा गरिएका निर्णयहरू कार्यान्वयनको लागि स्वास्थ्यकर्मी, म.स्वा.स्व.से., टोल विकास/सुधार संस्था वा समिति लगायतका सामुदायिक संस्था र आमा समूहलाई परिचालन गरि नियमित खोप प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्ने ।
२. वडामा रहेका सम्पूर्ण घरधुरी एवं परिवारको बार्षिक सर्वेक्षण गरि (अनुसूची १ र २ अनुसार) नियमित खोपको लागि लक्षित १५ महिना भित्रका बालबालिका सूचीकृत गर्ने र पूर्णखोपको लागि १६ देखि २३ महिनाका बालबालिकाको विवरण अद्यावधिक गर्ने ।
३. घर धुरी सर्वेक्षण तथा नियमित खोपको प्रगति समिक्षाको आधारमा छुट बच्चाहरू लाई खोप लगाउन विशेष पहल र खोजपड्ताल गर्ने ।
४. खोजपड्ताल पश्चात लक्षित बालबालिकाहरू छुट भएको पाइएमा तत्कालै खोप दिने र अभिलेख तथा प्रतिवेदन गर्ने ।
५. स्वास्थ्यकर्मीहरूबीच मासिक नियमित छलफल, समीक्षा गरि खोप ड्रपआउट हुन नदिने ।
६. खोप सेवाको सुदृढीकरण तथा पूर्णखोप सुनिश्चितताको लागि तोकिएको फारममा निरन्तर अभिलेख अध्यावधिक गरि बार्षिक श्रावण पहिलो हप्तामा सुक्ष्मयोजना तयार गरि विगत वर्षको प्रगति विवरण सहित अनिवार्य पालिकामा पठाउने ।

७. खोप कार्डहरू, रजिष्टर तथा संकलित अनुसुची अनुसारका तथ्याङ्कहरू अद्यावधिक गर्ने ।
८. जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
९. वडा, पालिका खोप समन्वय समिति बैठकमा सहभागि ,सहयोग,समन्वय गर्ने ।
१०. वडा खोप समन्वय समिति गठन र परिचालन गर्ने ।
११. खोप सेवाको सुदृढीकरण र पूर्णखोप कार्यक्रमको लागि वडा खोप समन्वय समिति र सरोकारवालाहरूको सहभागितामा योजना बनाई वडा कार्यपालिका/सभामा पेश गर्ने साथै पालिका सभामा समेत पेश गरि पारित गराउन समन्वय गर्ने

१०. निर्देशिकाको परिमार्जन

- (क) स्वास्थ्य तथा जन संख्या मन्त्रालयले सरोकारवालाहरूको सुझावका आधारमा कार्यक्रमलाई अझ बढी प्रभावकारी बनाउन यस निर्देशिकालाई आवश्यक हेरफेर, परिमार्जन तथा संशोधन गर्न सक्ने छ । संघिय संरचनाको आधारमा स्थानिय तहको संरचना, समितिहरू, जिम्मेवारी, प्रकृया लगायत हेरफेर भएका कुराहरू केन्द्रियस्तर वाट समय समयमा जानकारी एवं निर्देशन गरि कार्यान्वयन गरिने छ ।

११. अनुसूचीहरू

अनुसूची-३.

नेपाल सरकारबाट प्रयोगमा ल्याइएको डिफल्टर ट्रेसिङ्ग अनुगमन पुर्जाको नमूना

HMIS-1.5

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
स्वास्थ्य सेवा विभाग
डिफल्टर अनुगमन पुर्जा
DEFAULTER FOLLOW-UP SLIP

श्री(अभिभावक,म.स्वा.स्व.सेविका,.....) ज्यू
निम्न व्यक्तिको खोप छुट भएकोले खोप लिन उत्प्रेरित गर्नुभई सेवा लिन यो पुर्जा सहित पठाई सहयोग गरिदिनु होला ।

१. नाम, थर : उमेर (महिना) : लिङ्ग :
२. ठेगाना : /गाउँपालिका ,न.पा. : वार्ड नं. : गाउँ/टोल :
३. घरमूलीको नाम, थर :
४. लिइरहेको सेवा : नियमित खोप
५. लिनुपर्ने छुट खोप सेवा : १.....२.....३.....
५. सेवा लिन आउनुपर्ने मिति : ०७....सालमहिनाको.....गते.....

अनुगमन गरि सेवा लिन पठाउने व्यक्तिको नाम :
पद :
अनुगमन गरि सल्लाह दिएको मिति :

(सेवा दिने व्यक्तिले भर्ने)

सम्पर्क गरेको मिति :
डिफल्टर हुनुको कारण :
आज दिएको सेवा :

सेवा दिने व्यक्तिको

नाम :
पद :
सही :
मिति :

नोट: सबै प्रकारको नियमित सेवा लिन आउनुपर्ने बिरामीहरू/सेवाग्राहीहरू तोकिएको समयमा सेवा लिन नआएमा अनुगमन गर्न यो फाराम प्रयोग गर्नु पर्दछ । पूर्णखोपको सन्दर्भमा सर्वेक्षणमा खोप लगाउन छुट तथा नियमित खोपमा छुट बच्चा लाई खोप लगाउन म.स्वा.स्व.से. वा समुदायका अन्य व्यक्ति मार्फत यो पुर्जामा लगाउन बाँकी खोप उल्लेख गरि सम्बन्धित अभिभावकलाई पठाउनुपर्दछ र सेवा दिए पछि यो पुर्जा स्वास्थ्य संस्थामा राख्नु पर्दछ ।

अनुसूची ५

हाल खोप पाईरहेका ०-१५ महिना सम्मका बालबालिकाको Line Listing को समायोजन प्रतिवेदन फारम
वडाले खोपकेन्द्र वाईज र पालिकाले वडा वाईज विवरण पठाउने

जिल्ला :

पालिकाको नाम :

वडा नं. :

सर्वेक्षण गरिएको मिति :

पूर्णखोप सुनिश्चित गरिएको मिति :

वडा नं/ खोप केन्द्र.	० - १५ महिना का कुल जम्मा बच्चा	हाल खोप पाई रहेका बालबालिकाको जातजाति अनुसार संख्या								सर्वेक्षणमा भेटेर खोप पुरा गरेका बच्चा संख्या	
		खोप कार्ड भएका बच्चा	खोपकार्ड नभएका बच्चा	१	२	३	४	५	६	शून्य डोज	ड्रप आउट
१											
२											
३											
४											
५											
६											
७											
८											
९											
जम्मा											

नोट : सर्वेक्षण गरि अनुसूची १ को फारम बाट यो फारममा समायोजन गरि प्रतिवेदन गर्नुपर्दछ । साथै यो फारम अनुसारका बच्चाहरूलाई हालको खोप रजिष्टरमा समेत अध्यावधिक गर्नुपर्दछ । यो प्रतिवेदन फारम पुर्णखोप घोषणाको लागि लेखिने पत्रसाथ संलग्नगरि पालिका तथा जिल्लामा पठाउनुपर्दछ ।

स्वास्थ्य संस्था प्रमुख / सदस्य सचिव

नाम :

हस्ताक्षर :

मिति :

वडा / नगर / गाउँपालिका प्रमुख

नाम :

हस्ताक्षर :

मिति :

अनुसूचि ६

पूर्ण खोप वडा/गाउँपालिका/नगरपालिका सुनिश्चित कार्यक्रम
१६-२३ महिना सम्मका बालबालिकाको पूर्णखोपको समायोजन प्रतिवेदन फारम

वडाले खोपकेन्द्र वाईज र पालिकाले वडावाईजको विवरण पठाउने

जिल्ला :

पालिकाको नाम :

वडा नं. :

सर्वेक्षण गरिएको मिति :

पूर्णखोप सुनिश्चित गरिएको मिति :

वडा नं./ खोपकेन्द्रको नाम	१६ - २३ महिना का कुलजम्मा बच्चा	पूर्णखोप प्राप्त गरेका बच्चा संख्या	सर्वेक्षणमा खोजेर खोप पुरा गरेको बालबालिकाको जातजाति अनुसार संख्या						सर्वेक्षणमा भेटेर खोप पुरा गरेका बच्चा संख्या		
			खोप कार्ड भएका बच्चा	खोपकार्ड नभएका बच्चा	१	२	३	४	५	६	शून्य डोज
१											
२											
३											
४											
५											
६											
७											
८											
९											
जम्मा											

नोट: स्वास्थ्यकर्मिहरूले सबै घरधुरी सर्वेक्षण गरिसकेपछि स्वास्थ्य संस्थामा समिक्षा बैठक गरेर छुट भएका बच्चालाई खोप पुरा गरेपछि पूर्णखोप घोषणाको लागि अनुमति माग गर्दा अनुसूचि ३ समेत संलग्न राखि यो समायोजन फारम वडा खोप समन्वय समिति/वडा समिति/स्वास्थ्य व्यवस्थापन समितिबाट प्रमाणित गराई पत्र साथ पठाउनु पर्दछ ।

स्वास्थ्य संस्था प्रमुख/सदस्य सचिब

नाम :

हस्ताक्षर :

मिति :

वडा/नगर/गाउँपालिका प्रमुख

नाम :

हस्ताक्षर :

मिति :

अनुसूचि- ७

स्थानीय तह/जिल्ला/प्रदेश/राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिमा घोषणा अनुमतिको लागि पठाउने पत्रको नमूना

प.सं.:

श्री प्रमुख/अध्यक्षज्यू

गा.पा / न.पा. / जिल्ला/प्रदेश/राष्ट्रिय खोप समन्वय समिति

.....।

बिषय : पूर्णखोप वडा/स्थानीय तह/पालिका/जिल्ला/प्रदेश घोषणाका लागि सिफारिस गरिएको सम्बन्धमा ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा यस वडा/स्थानीय तह/जिल्ला/प्रदेश मा मिति २० / / सम्ममा पूर्णखोप वडा, स्थानीय तह /जिल्ला/प्रदेश सुनिश्चितताका लागि गर्नुपर्ने सम्पूर्ण प्रक्रिया पुरा गरि बालबालिकाले १५ महिनाको उमेर भित्र पाउनु पर्ने सम्पूर्ण खोपहरू प्राप्त गरेको सुनिश्चित गरिएको छ । यसै सम्बन्धमा मिति २० / / मा बसेको वडा /स्थानीय तह/जिल्ला/ प्रदेश खोप समन्वय समितिको बैठकले यस वडा/स्थानीयतह /जिल्ला/प्रदेशलाई पूर्णखोप सुनिश्चितता भएको घोषणा/दिगोपना प्रमाणिकरण गर्नका लागि गा.पा/ न पा / जिल्ला/ प्रदेश खोप समन्वय समिति/राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिमा सिफारिस गर्ने निर्णय गरिएको हुँदा पूर्णखोप घोषणाको लागि निर्देशिका बमोजिम भेरिफिकेसन गरी घोषणा/प्रमाणिकरण गरि दिनुहुन हार्दिक अनुरोध गर्दछौं । वडा/स्थानीय तह/जिल्ला अनुसारको आवश्यक विवरण यसै पत्रसाथ संलग्न राखी पठाइएको व्यहोरा अनुरोध गर्दछु ।

अन्त्यमा, आगामी दिनमा पनि यस वडा/ स्थानीय तह /जिल्ला/ प्रदेशलाई पूर्णखोपको अवस्था कायम राख्न प्रतिवद्ध रहेको व्यहोरा समेत अनुरोध गर्दछु ।

सदस्य सचिव

.....खोप समन्वय समिति

अध्यक्ष

.....खोप समन्वय समिति

बोधार्थ :

राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिको सचिवालय ।

सामाजिक विकास मन्त्रालय, स्वास्थ्य निर्देशनालय ।

जिल्ला समन्वय समिति/जिल्ला खोप समन्वय समिति ।

जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय

अनुसूची ९

पूर्णखोप सुनिश्चितता पालिका घोषणाको लागि जिल्ला बाट गरिने भेरिफिकेसन/ अनुगमन चेकलिष्टको नमुना

स्वास्थ्य सेवा विभाग
परिवार कल्याण महाशाखा, बाल स्वास्थ्य महाशाखा
टेकु, काठमाण्डौ

प्रदेशको नाम :

जिल्ला :

(पूर्णखोप सुनिश्चितता पालिका घोषणाको लागि जिल्ला बाट गरिने भेरिफिकेसन/ अनुगमन फारम)

क. सामान्य विवरण

१	पालिकाको नाम :
२	अनुगमन गरिएको मिति :
३	जम्मा वडा : जम्मा स्वास्थ्य संस्था : (प्रा.सा.के., स्वा.चौ., आधारभुत स्वा.के., सा.स्वा.ई.....)
४	जम्मा जनसंख्या
५	०-१ वर्षको बच्चाको लक्ष
६	१२-२३ महिनाको बच्चाको लक्ष
७	गत वर्षको ० - १५ महिना को HMIS को प्रगति : बिसिजी - दादुरा/रुबेला - १.....जना दादुरा /रुबेला २.....जना
८	Line listing बाट प्राप्त ० - १५ महिनाको बच्चाको संख्या :
९	खोप सर्वेक्षण बाट प्राप्त १६-२३ महिनाको बच्चा संख्या :
१०	घरघुरी सर्वेक्षणमा भेटि खोप पुरा गराएको बच्चा : शुन्य डोज संख्या - ड्रपआउट संख्या -
११	पूर्णखोप घोषणा/प्रमाणीकरण भएको वडा नं. ... मिति..... अन्तिम वडा नं..... मिति-
१४	पालिका घोषणाको प्रस्तावित मिति :

ख. पूर्णखोप घोषणा प्रक्रिया विवरण

क्र.सं.	मूल्यांकन गर्ने क्षेत्रहरू	स्थिति
१	पालिका स्तरीय पूर्णखोप घोषणा र दिगोपनाको योजना	मूख्य निर्णयहरू
२	वडा स्तरको प्रतिवेदनहरूको समिक्षा तथा विश्लेषण भएको	१. वडा वाडैज प्रतिवेदनहरू व्यवस्थित भए/नभएको
३	पालिका स्तरीय पूर्णखोप सम्बन्धि बैठक तथा योजना	१. निर्णय तथा योजनाहरूको अभिलेख भए/नभएको
४	वडा घोषणा कार्यक्रममा पालिका को भूमिका	उल्लेख गर्ने :
५	पूर्णखोप भेरिफिकेसन सर्वेक्षणमा संलग्न व्यक्तिहरू र संस्था	उल्लेख गर्ने :
६	वडा वाट प्राप्त पत्र साथ संलग्न विवरण	१. सर्वेक्षण समायोजन विवरण २. दिगोपनाको कार्ययोजना ३. अनुगमन तथा घोषणा सभाको माग पत्र
७	अनुगमनको लागि पालिका खोप समितिको बैठक बस्ने र टीम गठन प्रकृया	१. गत एक वर्षमा बसेको बैठक संख्या :
८	अनुगमनको लागि पालिका , जिल्ला खोप समन्वय समिति वाट सहभागि व्यक्ति तथा संस्था	उल्लेख गर्ने :
९.	जिल्ला खोप समिति वाट पालिका घोषणाको लागि अनुमति तथा जानकारी पत्र	
१०.	पालिकाको वार्षिक कार्यक्रममा पूर्णखोप समावेस भएको /नभएको	उल्लेख गर्ने :
११.	खोप सेवाको सुदृढीकरण र पूर्णखोप दिगोपनाको लागि कार्ययोजना भए/नभएको	अवलोकन गरि उल्लेख गर्ने :
१२.	पूर्णखोप घोषणाको व्यवस्थापन र साम्केदारी वारे भएको निर्णय	
१३.	जिल्ला तथा अन्य निकाय बाट अनुगमण, सुपरिवेक्षण र सहभागिता	उल्लेख गर्ने:
१४.	अनुगमन टोली वाट थप व्यवस्थापनको लागि गरिएको प्रयास र सुझाव	
१५.	जम्मा खोप सेसन सञ्चालन संख्या (गत १ वर्षमा)	लक्ष : संचालन संख्या :
१६.	पालिका स्तरको खोप सुक्ष्मयोजना तयारी र अध्यावधिक भए/नभएको	अवलोकन गरि उल्लेख गर्ने :
१७	अन्य	

अनुगमनमा पाइएका कुरामा थप सुझावः

१.
२.
३.
४.
५.

नोटः अनुगमन गर्दा खोप समन्वय समितिका पदाधिकारी, स्वास्थ्य शाखा प्रमुख, कार्यक्रम फोकल पर्सन, संग प्रत्यक्ष संलग्न भई अभिलेख तथा प्रतिवेदन समेत हेरि विवरण लिने साथै सम्बन्धित खोप समन्वय समितिका अध्यक्षसंग भेट छलफल गरेर विवरणको बारे जानकारी एवं छलफल गर्ने । थप सुधारको लागि छलफल गरि सुझाव दिने । आवश्यक भए खो. स. समितिको बैठक राखि घोषणा सभाको तयारी, दिगोपना, साम्फेदारी आदिको वारेमा छलफल एवं जानकारी गराउने । । निर्देशिका बमोजिम कुनै कुरा अप्रर्याप्त वा पूर्ण नभएको भए सम्बन्धित पदाधिकारी संग छलफल गरी कारण उल्लेख गर्ने । आधारभुत कुरामानै कमि देखिएमा खो. स. समितिको बैठक राखि छलफल एवं जानकारी गराई सुधारको लागि निर्णय एवं योजना बनाउन सहयोग गर्ने ।

अनुगमन प्रतिवेदन १ प्रति सम्बन्धित पालिकामा समेत वुझाउने ।

अनुगमनमा संलग्न व्यक्ति	संस्था	पद	दस्तखत
१.			
२.			
३.			
४.			

अनुगमन गरेको मिति :देखिसम्म

खोप समन्वय समिति अध्यक्ष

सदस्य सचिव

नाम :

नाम :

दस्तखत :

दस्तखत :

अनुसूची १०

पूर्णखोप सुनिश्चितता जिल्ला/प्रदेश घोषणाको लागि भेरिफिकेसन/ अनुगमन चेकलिष्टको नमुना

स्वास्थ्य सेवा विभाग

परिवार कल्याण महाशाखा, बाल स्वास्थ्य महाशाखा

टेकू, काठमाण्डौ

(पूर्णखोप सुनिश्चितता प्रदेश/जिल्ला घोषणाको लागि प्रदेश र संघ बाट गरिने भेरिफिकेसन/ अनुगमन फारम)

क. सामान्य विवरण

१	जिल्ला /प्रदेशको नाम :
२	अनुगमन गरिएको मिति :
३	जम्मा जिल्ला : जम्मा न.पा. जम्मा गाउँपालिका :
४	जम्मा जनसंख्या
५	०-१ वर्षको बच्चाको लक्ष :
६	१२-२३ महिनाको बच्चाको लक्ष :
७	गत वर्षको ० - १५ महिना को HMIS को प्रगति : बिसिजी - दादुरा/रुबेला - १.....जना दादुरा /रुबेला २.....जना
८	Line listing बाट प्राप्त ० - १५ महिनाको बच्चाको संख्या :
९	खोप सर्वेक्षण वाट प्राप्त १६-२३ महिनाको बच्चा संख्या :
१०	घरघुरी सर्वेक्षणमा भेटि खोप पुरा गराएको बच्चा : शुन्य डोज संख्या - ड्रपआउट संख्या -
११	पहिलो पूर्णखोप घोषणा भएको जिल्ला /न.पा / गाउँपालिका मिति-
१३	अन्तिम पूर्णखोप घोषणा जिल्ला /न.पा /गाउँपालिका मिति-
१४	जिल्ला/प्रदेश घोषणाको प्रस्तावित मिति :

ख. पूर्णखोप घोषणा प्रक्रिया विवरण

क्र.सं.	मूल्यांकन गर्ने क्षेत्रहरू	स्थिति
१	जिल्ला/प्रदेश स्तरीय पूर्णखोप घोषणा र दिगोपनाको योजना	मूख्य निर्णयहरू उल्लेख गर्ने :
२	पालिका तथा जिल्ला स्तरको प्रतिवेदनहरूको समिक्षा तथा विश्लेषण भएको	१ पालिका ,जिल्लावाइज को प्रतिवेदनहरू व्यवस्थित भए / नभएको
३	प्रदेश तथा जिल्ला स्तरिय पूर्णखोप सम्बन्धि बैठक तथा योजना	१. निर्णय तथा योजनाहरूको अभिलेख भए/नभएको
४	घोषणा कार्यक्रममा जिल्ला /न.पा. र गाउँपालिका को भूमिका	
५	पूर्णखोप भेरिफिकेसन सर्वेक्षणमा संलग्न व्यक्तिहरू र संस्था	
६	जिल्ला/पालिका वाट प्राप्त पत्र साथ संलग्न विवरण	१. सर्वेक्षण समायोजन विवरण २. दिगोपनाको कार्ययोजना ३. अनुगमन तथा घोषणा सभाको माग पत्र
७	अनुगमनको लागि प्रदेश /जिल्ला खोप समितिको बैठक बस्ने र टीम गठन प्रकृया	१. गत एक वर्षमा बसेको बैठक संख्या :

८	खोप कार्यक्रममा अनुगमनको लागि जिल्ला / प्रदेश खोप समन्वय समिति वाट सहभागि व्यक्ति तथा संस्था	
९.	जिल्ला / प्रदेश खोप समिति वाट पालिका / जिल्ला घोषणाको लागि अनुमति तथा जानकारी पत्र	अवलोकन गरेर उल्लेख गर्ने :
१०.	पालिका/जिल्ला घोषणा सभामा जिल्ला/प्रदेश स्तरको सहभागिता	.खो . स . समिति, राजनीतिक दल, सरकारी कार्यालय र अन्य
११.	पालिका/जिल्ला र प्रदेशको वार्षिक कार्यक्रममा पूर्णखोप समावेश भएको / नभएको	जि.स.स, गा.पा., न.पा.
१२.	पूर्णखोप घोषणाको व्यवस्थापन र साम्फेदारी वारे भएको निर्णय	
१३.	खोप कार्यक्रममा केन्द्र/प्रदेशवाट अनुगमण, सुपरिवेक्षण र सहभागिता	
१५	केन्द्रको अनुगमन टोली वाट थप व्यवस्थापनको लागि गरिएको प्रयास र सुफाव	
१६	जिल्ला स्तरको सुक्ष्मयोजना तयारी र अध्यावधिक भए/नभएको	अवलोकन गरेर उल्लेख गर्ने :
१७	अन्य	

अनुगमनमा पाइएका कुरामा थप सुफाव:

१.
२.
३.
४.
५.

नोट: अनुगमन गर्दा खोप समन्वय समितिका पदाधिकारी, प्रदेश निर्देशनालय, जिल्ला स्वा. पमुख, खोप कार्यक्रम फोकल पर्सन संग प्रत्यक्ष संलग्न भई अभिलेख तथा प्रतिवेदन समेत हेरि विवरण लिने साथै सम्बन्धित खोप समन्वय समितिका अध्यक्षसंग भेट छलफल गरेर विवरणको बारे जानकारी एवं छलफल गर्ने । थप सुधारको लागि छलफल गरि सुफाव दिने । आवश्यक भए खोप स. समितिको बैठक राखि घोषणा सभाको तयारी, दिगोपना, साम्फेदारी आदिको वारेमा छलफल एवं जानकारी गराउने । निर्देशिका बमोजिम कुनै कुरा अपर्याप्त वा पूर्ण नभएको भए सम्बन्धित पदाधिकारी संग छलफल गरी कारण उल्लेख गर्ने । आधारभुत कुरामानै कमि देखिएमा खो.स.समितिको बैठक राखि छलफल एवं जानकारी गराई सुधारको लागि निर्णय एवं योजना बनाउन सहयोग गर्ने ।

अनुगमन प्रतिवेदन १ प्रति सम्बन्धित प्रदेश / जिल्लामा वुफाउने ।

अनुगमनमा संलग्न व्यक्ति	संस्था	पद	दस्तखत
१.			
२.			
३.			
४.			

अनुगमन गरेको मिति : देखि सम्म

खोप समन्वय समिति अध्यक्ष

नाम :

दस्तखत :

सदस्य सचिव

नाम :

दस्तखत :

अनुसूचि-११

स्थानीयतह/जिल्ला/प्रदेश/राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिले सम्बन्धित वडा/स्थानीय तह/जिल्ला/प्रदेशका लागि पठाउने घोषणा अनुमतिपत्रको नमूना

प.सं.: मिति :

श्री अध्यक्षज्यू

वडा/स्थानीय तह/जिल्ला/प्रदेश खोप समन्वय समिति

.....।

बिषय : पूर्णखोप घोषणाका तथा दिगोपना प्रमाणिकरण सम्बन्धमा ।

उपरोक्त सम्बन्धमा तहां खोप समन्वय समितिको मिति २०...../...../..... मा बसेको बैठकले वडा/स्थानीय तह/जिल्ला /प्रदेशलाई पूर्णखोप घोषणा गर्नका लागि पठाएको तहांको मिति २०...../...../..... च.न.....को सिफारिस पत्र प्राप्त भएको र यहा बाट गरेको भेरीफिकेसन तथा संलग्न बालबालिकाको विवरण, समायोजन विवरण अनुसार यस समितिको मिति २०...../...../.....को निर्णय बमोजिम पूर्णखोप वडा/पालिका/जिल्ला घोषणा गर्न स्वीकृत प्रदान गर्दै पूर्णखोप घोषणा/प्रमाणिकरण सभाको आयोजना गर्न अनुरोध गरिएको छ ।

अन्त्यमा, आगामी दिनमा पनि तहां लाई पूर्णखोपको अवस्था कायम राख्न निरन्तर प्रतिवद्ध रहने विश्वास लिदै तहां बाट गरिएको अथक प्रयासको लागि बधाई समेत दिन चाहान्छौ ।

.....
सदस्य सचिव
खोप समन्वय समिति

.....
संयोजक/अध्यक्षखोप समन्वय
समिति

बोधार्थ :

राष्ट्रिय खोप समन्वय समितिको सचिवालय ।

सामाजिक विकास मन्त्रालय, स्वास्थ्य निर्देशनालय ।

जिल्ला समन्वय समिति / जिल्ला खोप समन्वय समिति ।

प्रदेश/जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय

प्रमुख /अध्यक्ष, पालिकाको कार्यालय

अनुसूचि-१२

पूर्णखोप सुरक्षित भविष्य

पूर्णखोप वडा/नगर/गाउँपालिका प्रमाणित गरिएको प्रमाणपत्रको नमूना

नेपाल सरकार

खोप समन्वय समितिको सचिवालय

.....जिल्ला/पालिका

मिति : २० / /

पूर्णखोप सुनिश्चितता वडा/गाउँपालिका/नगरपालिका प्रमाणपत्र

पूर्णखोप वडा/ न.पा/गाउँपालिका सुनिश्चित गर्ने राष्ट्रिय पूर्णखोप निर्देशिका बमोजिम तहांबाट सम्पूर्ण प्रक्रियाहरू पूरा गरी प्रदेशजिल्ला..... नगरपालिका/गाउँपालिका/वडा नं.ले २० / / मा १६ देखि २३ महिनासम्मका सबै बालबालिकाहरूलाई १५ महिनाको उमेरभित्र पाउनु पर्ने सबै खोप दिलाई पूर्णखोप पाएको सुनिश्चित गरिएको हुँदा सधन्यवाद यो प्रमाणपत्र प्रदान गरिएको छ ।

तहांबाट गरिएको अथक प्रयासको प्रशंसा गर्दै पूर्णखोपको अवस्था निरन्तर कायम राख्नुहुनेछ भन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

(.....)

सदस्य सचिव

खोप समन्वय समिति

(.....)

अध्यक्ष

खोप समन्वय समिति

अनुसुची १३

पूर्णखोप जिल्ला/प्रदेश प्रमाणित गरिएको प्रमाणपत्रको नमूना

नेपाल सरकार

जिल्ला/प्रदेश पूर्णखोप समन्वय समितिको सचिवालय

.....

मिति : २० / /

पूर्णखोप सुनिश्चितता जिल्ला/प्रदेश प्रमाणपत्र

पूर्णखोप जिल्ला/प्रदेश सुनिश्चित गर्ने कार्यविधि राष्ट्रिय निर्देशिका बमोजिम मातहतका पालिका /जिल्लाहरूमा सम्पूर्ण प्रक्रियाहरू पूरा गरीजिल्ला/प्रदेशले २० / / मा १६ देखि २३ महिनासम्मका सबै बालबालिकाहरूलाई १५ महिनाको उमेरभित्र पूर्णखोप पाएको सुनिश्चित गरिएको हुँदा सधन्यवाद यो प्रमाणपत्र प्रदान गरिएको छ ।

तहांबाट गरिएको अथक प्रयासको प्रशंसा गर्दै पूर्णखोपको अवस्था निरन्तर कायम राख्नुहुनेछ भन्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

(.....)

सदस्य सचिव
खोप समन्वय समिति

(.....)

अध्यक्ष
खोप समन्वय समिति

नोट: जिल्ला पूर्णखोप प्रमाणपत्र प्रदेशबाट र प्रदेश पूर्णखोप प्रमाणपत्र संघिय खोप समितिबाट प्रदान गरिने छ ।

अनुसूची १४

नियमित खोप सेवा सुदृढीकरण र पूर्णखोप सुनिश्चितता दिगोपनाको योजनाको नमुना

(वडा,स्वास्थ्य संस्था,पालिका,जिल्ला ले तयार गरि अनुसूचि ७ संगै सम्बन्धित निकायमा पठाउने)

सि.नं	क्याकलापहरू	सम्पन्न गर्ने अवधि	श्रोत उपलब्ध हुने निकाय	रकम रु.	जिममेवारी
१	सुक्ष्मयोजना अध्यावधिक र पूर्णखोप सुनिश्चितताको योजना	वडाप्रत्येक वर्ष श्रावण पहिलो हप्ता र पालिका श्रावण १५ भित्र र जिल्ला श्रावण मसान्त			स्वास्थ्य संस्था, स्वास्थ्यकर्मि /र खोप समन्वय समिति
२	पूर्णखोप कार्यक्रम स्थानीय तहको योजनामा पेस गर्ने	प्रत्येक वर्ष जेष्ठमा	स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति/स्वास्थ्य संस्था/खोप समन्वय समिति		जि.खो.स.स/स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति/स्वास्थ्य संस्था
३.	पूर्णखोप सम्बन्धि बैठक, परिचयात्मक गोष्ठी	प्रथम र तेस्रो चोमासिक	स्वास्थ्य संस्था र खोप समन्वय समिति		जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/स्वास्थ्य संस्था
४.	पूर्णखोपको घरधुरी सर्वेक्षण र समिक्षा तथा योजना	प्रत्येक वर्ष देखि माघ चैत्र भित्र	वडा/पालिका		स्वास्थ्य संस्था, स्वास्थ्यकर्मि र सरोकारवालाहरू
५	पूर्णखोपको लागि छुट वच्चालाई खोप प्रदानको लागि कार्यक्रम सञ्चालन	प्रत्येक वर्ष माघ देखि चैत्र महिना	पालिका/स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति/खोप समन्वय समिति		स्वास्थ्य संस्था र स्वास्थ्यकर्मि
६.	पूर्णखोप सुनिश्चितता सार्वजनिकीकरण तथा स्वीकृत	प्रत्येक वर्ष वैशाख महिना र वडा,न.पा, गा.पा सभाबाट	वडा/पालिका/ खोप समन्वय समिति		न.पा./गाउपालिका/ स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति
७.	पूर्णखोप बच्चा प्रोत्साहन र पूर्णखोप कार्ड प्रमाण पत्र वितरण समारोह	प्रत्येक वर्ष वैशाख .. गते	वडा/पालिका/ खोप समन्वय समिति		स्वा.संस्था, पालिका र खोप समिति

नोट: यो कार्ययोजना तयार गरेर अनुसूची ४, ५ र ६ संगै अनुसूची ७ को पत्र साथ पठाउनु पर्दछ । कार्ययोजना व्यवस्थापन समिति, पालिका प्रतिनिधि र सरोकारवालाहरूको समेत सहभागितामा तयार गर्नुपर्दछ र निरन्तर कार्यान्वयनको अनुगमन गर्नुपर्दछ ।

अनुसूची १५

कार्यक्रमको निरन्तरता, दिगोपना र अपनत्व सिर्जना गर्न क्रियाकलापलाई एकीकृत रूपमा सञ्चालन गर्नु पर्ने कृयाकलापहरू

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	जिम्मेवारी निकाय/ब्यक्ति	अनुगमन
१	पूर्णखोप पालिका अभियानलाई स्थानीय सहभागितामूलक योजना तर्जुमा पद्धति अनुरूप विकास योजनामा आ-आफ्नो कार्यपालिका /सभा बाट निर्णय गर्ने गराउने	स्थानीय तहहरू, जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय/खोप समितिहरू	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वा.से.विभाग, प्रदेश मन्त्रालय प्रदेश स्वा.निर्देशनालय लगायत
२	नियमित रूपमा खोप, खोप सामग्री, खोप कार्यकर्ता लगायत साधन स्रोतको व्यवस्था गर्ने,	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग तथा प्रदेश मन्त्रालय र निर्देशनालय	स्वा.से.विभाग, प्रदेश मन्त्रालय, स्वा.निर्देशनालय लगायत
३.	पूर्णखोप वडा , पालिका.लाई स्थानीय तहबाट प्रोत्साहन स्वरुप प्रदान गर्ने पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने,	स्थानीय तहहरू (न.पा तथा गाउँपालिका हरू)	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
४.	स्थानीय रेडियो, एफ.एम.मार्फत नियमित जनचेतनामूलक तथा पैरवी कार्यक्रमको सञ्चालन गर्ने	स्वास्थ्य कार्यालय तथा स्थानीय तहहरू	जिल्ला ,प्रदेश खोप समन्वय समिति,प्रदेश तथा संघिय मन्त्रालय र विभाग
५.	पूर्णखोप कार्यक्रमलाई जनस्वास्थ्यका अन्य कार्यक्रमसंग एकीकृत गर्ने: <ul style="list-style-type: none"> परिवार स्वास्थ्य रजिष्टरको खडा गरी वडा/गाउँपालिका/न.पा. स्तरमा अद्यावधिक गर्ने, गाउँपालिका/न.पा. तहमा घटना दर्ता (Vital Registration) को गतिविधिलाई व्यवस्थित गर्दै लैजाने र समन्वय गर्ने 	स्थानीयतहहरूहरू (जिल्ला समन्वय समिति, न.पा तथा गाउँपालिकाहरू) जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय र त्यस अर्न्तगतको संस्था	जिल्ला ,प्रदेश खोप समन्वय समिति,प्रदेश तथा संघिय मन्त्रालय र विभाग
६.	खोप ऐन अनुसार पूर्णखोप कार्ड लाई पहिलो विधालय भर्ना संग जोड्न नीतिगत निर्णय गर्ने	स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय,शिक्षा,विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय	स्वास्थ्य कार्यालय, पालिका,जिल्ला शिक्षा समन्वय ईकार्ड
७.	चुस्तदुरुस्त अभिलेख तथा प्रतिवेदन प्रणालीको सुदृढिकरण: <ul style="list-style-type: none"> HMIS सुदृढिकरण गर्ने, स्थानीय तह र स्वास्थ्य संस्थाबीच नियमित सूचना आदान प्रदान गर्ने व्यवस्था गर्ने 	स्थानीय निकायहरू, जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालय/स्वास्थ्य संस्थाहरू	जिल्ला ,प्रदेश खोप समन्वय समिति,प्रदेश तथा संघिय मन्त्रालय र विभाग

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	जिम्मेवारी निकाय/ब्यक्ति	अनुगमन
८.	गाउँपालिका/न.पा. स्वास्थ्य संस्था र जिल्लामा (जि.स्वा.का, विषयगत योजना तर्जुमा समिति, एकीकृत योजना तर्जुमा समिति, जिल्ला समन्वय समिति र जिल्ला सभा) हुने चौमासिक वा बार्षिक समीक्षामा पूर्णखोप घोषणा पालिका / वडा को प्रगति सुचक समावेश गर्ने	स्थानीय निकायहरू, स्वास्थ्य कार्यालय	जिल्ला ,प्रदेश खोप समन्वय समिति,प्रदेश तथा संघिय मन्त्रालय र विभाग
९.	जनस्वास्थ्य विकास तथा आपतकालिन स्वास्थ्य व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तहमा श्रोत साधन सहितको संयन्त्र निर्माण र बजेट विनियोजन गर्ने	स्वास्थ्य मन्त्रालय, स्वास्थ्य सेवा विभाग ,प्रदेश मन्त्रालय र निर्देशनालय र स्थानीय तहहरू	संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, स्वा.से.विभाग, स्वा.से.निर्देशनालय लगायत

नोट: स्थानीय पालिका अन्तर्गत संचालन गरिने नि यमित खोप तथा पूर्णखोप घोषणा कार्यक्रमको लागि स्थानिय स्तरको योजनाको समयमा नै वडास्तर देखिनै कार्य योजना तयार गरि पेश गर्ने तथा स्वीकृत गराउनुपर्दछ ।

अनुसूचि १६

नियमित खोप तालिका र नियमित खोप छुट भएको ५ वर्ष सम्मका (Missed opportunity vaccination) बालबालिकालाई खोप दिने तालिका

खोप	मात्रा, सुई लगाउने स्थान र माध्यम	नियमित खोप तालिका	नियमित खोप छुट भएको तर १२ महिनासम्ममा आएमा	नियमित खोप छुट भएको बच्चा १२ महिना देखि २३ महिनासम्ममा आएमा	नियमित खोप छुट भएको बच्चा २४ महिना देखि ५ वर्षसम्ममा आएमा
वि.सि.जी.	०.०५ मि. लि. दाँया पाखुराको माथिल्लो भाग छाला भित्र (Intra-dermal)	१ मात्रा: जन्मिने वित्तिकै	१२ महिना देखि २३ महिनासम्ममा आएमा	१२ महिना देखि २३ महिनासम्ममा आएमा	२४ महिना देखि ५ वर्षसम्ममा आएमा
रोटा	१ टिउब (गालाको भित्री भागमा)	२ मात्रा: ६ र १० हप्तामा	एक महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने	एक महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने	२ वर्ष माथिका उमेर समुहको बच्चाहरूलाई रोटा खोप दिनु हुँदैन
पोलियो	मुखमा दुई थोपा	३ मात्रा: ६, १० र १४ हप्तामा	एक महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने	एक महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने	
एफ.आई.पि.भी.	०.१ मि. लि. बाँया पाखुराको माथिल्लो भाग छाला भित्र (ID)	२ मात्रा: ६ र १४ हप्तामा	दुई महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने	दुई महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने	
पि.सि.भी	०.५ मि. लि. दाँया तिघाको बिच बाहिरी भाग मासुमा (IM)	३ मात्रा: ६ हप्तामा, १० हप्तामा र ९ महिनामा	७ महिना मुनिको बच्चा आएमा पहिलो भेटमा पहिलो मात्रा, एक महिनाको फरकमा दोस्रो मात्रा र ९ महिनामा तेस्रो मात्रा दिने	दुई महिना (दहप्ता)को फरकमा २ मात्रा दिने	
डि.पि.टी. - हेप.बी-हिव (पेन्टाभ्यालेन्ट)	०.५ मि. लि. बाँया तिघाको बिच बाहिरी भाग मासुमा (IM)	३ मात्रा: ६, १० र १४ हप्तामा	एक महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने	एक महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने	३ मात्रा दिने: पहिलो र दोस्रो मात्रा १ महिनाको फरकमा दिने र दोस्रो र तेस्रो मात्रा ६ महिनाको फरकमा दिने
दादुरा रबेला	०.५ मि. लि. बाँया पाखुराको माथिल्लो भाग छाला र मासु बिच (subcutaneous)	२ मात्रा: ९ र १५ महिनामा	९ महिना देखि १५ महिना मुनिको बच्चा आएमा पहिलो भेटमा पहिलो मात्रा र एक महिनाको फरकमा १५ महिनामा दोस्रो मात्रा दिने	१५ महिना देखि ५ वर्ष सम्म एक महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने	
जापानिज इन्सेफलाइटिस	०.५ मि. लि. दाँया तिघाको माथिल्लो बाहिरी भाग छाला र मासु बिच (subcutaneous)	१ मात्रा: १२ महिनामा	१ मात्रा	१ मात्रा	

नोट: छुट भएको खोपहरू दिँदा, पहिले दिएका खोपका मात्रा दोहोर्‍याउनु हुँदैन

निर्देशिका तयारी तथा परीमार्जनको प्रक्रियामा संलग्न महानुभावहरूः(पहिलो संस्करण २०७३)

क्र. सं.	पद	नाम	कार्यलय
१	सचिव	डा. सेनेन्द्र राज उप्रेति	स्वास्थ्य मन्त्रालय
२	सचिव	केदार बहादुर अधिकारी	संघिय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय
३	महानिर्देशक	डा. राजेन्द्र प्र. पन्त	स्वास्थ्य सेवा विभाग
४	सह सचिव	रेशमी राज पाण्डे,	संघिय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय
५	निर्देशक	डा. बिकास लामिछाने	वाल स्वास्थ्य महाशाखा
६	क्षेत्रीय निर्देशक	डा. रमेश सिंह	मध्यमाञ्चल क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय
७	खोप शाखा प्रमुख	कृष्ण बहादुर चन्द	वालस्वास्थ्य महाशाखा
८.	जिल्ला स्वास्थ्य प्रमुख	मुकुन्दराज गौतम	वरिष्ठ जन स्वास्थ्य प्रशासक,सुनसरी
९.	जिल्ला स्वास्थ्य प्रमुख	डा. राम बहादुर के.सी.	खोटाङ
१०.	जिल्ला स्वास्थ्य प्रमुख	डा.अर्जुन सापकोटा	काभ्रे
११	ब.जनस्वास्थ्य अधिकृत	राजेन्द्र प्र. घिमिरे	वाल स्वास्थ्य महाशाखा
१२	जनस्वास्थ्य अधिकृत	शम्भु ज्वाली	वाल स्वास्थ्य महाशाखा
१३	खोप अधिकृत	भरत भण्डारी	वाल स्वस्थ्य महाशाखा
१४	खोप अधिकृत	भेषराज शर्मा	नवलपरासी
१५	खोप अधिकृत	नारायण के.सी.	काभ्रे
१६	उपाध्यक्ष	अशोक कुमार बैजु	नगरपालिका संघ नेपाल
१७	राष्ट्रिय संयोजक	डा. राजेन्द्र बोहरा	विश्व स्वास्थ्य संगठन
१८	विशेषज्ञ	नर बहादुर कार्की,	विश्व स्वास्थ्य संगठन
१९	खोप संयोजक	डा. जगत नारायण गिरी,	विश्व स्वास्थ्य संगठन
२०	परामर्शदाता	विनोद रेग्मी	काठमाण्डौ

नियमित खोप तालिका र नियमित खोप छुट भएको ५ वर्ष सम्मका (Missed opportunity vaccination) बालबालिकालाई खोप दिने तालिका

खोप	मात्रा, सुई लगाउने स्थान र माध्यम	नियमित खोप तालिका	नियमित खोप छुट भएको तर १२ महिनासम्ममा आएमा	नियमित खोप छुट भएको बच्चा १२ महिना देखि २३ महिनासम्ममा आएमा	नयमित खोप छुट भएको बच्चा २४ महिना देखि ५ वर्षसम्ममा आएमा
बि.सि.जी.	०.०५ मि. लि. दाँया पाखुराको माथिल्लो भाग छाला भित्र (Intra-dermal)	१ मात्रा: जन्मिने वित्तिकै	१ वर्ष भित्र भएमा ०.०५ मि. लि. र १ वर्ष वा माथिका लागि ०.१ मि. लि. एक मात्रा दिने (०.१ मि. लि. दिँदा एफ.आई.पि.भी. दिने सिरिञ्जले खोप दिने)		
रोटा	१ टिउब (गालाको भित्री भागमा)	२ मात्रा: ६ र १० हप्तामा	एक महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने		२ वर्ष माथिका उमेर समुहको बच्चाहरूलाई रोटा खोप दिनु हुँदैन
पोलियो	मुखमा दुई थोपा	३ मात्रा: ६, १० र १४ हप्तामा	एक महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने		
एफ.आई.पि.भी.	०.१ मि. लि. बाँया पाखुराको माथिल्लो भाग छाला भित्र (ID)	२ मात्रा: ६ र १४ हप्तामा	दुई महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने		
पि.सि.भी	०.५ मि. लि. दाँया तिघाको बिच बाहिरी भाग मासुमा (IM)	३ मात्रा: ६ हप्तामा, १० हप्तामा र ९ महिनामा	७ महिना मुनिको बच्चा भएमा पहिलो भेटमा पहिलो मात्रा, एक महिनाको फरकमा दोस्रो मात्रा र ९ महिनामा तेस्रो मात्रा दिने ७ देखि १२ महिनासम्मका बच्चालाई एक महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने	दुई महिना (दहप्ता)को फरकमा २ मात्रा दिने	
डि.पि.टी.-हेप.बी-हिब (पेन्टाभ्यालेन्ट)	०.५ मि. लि. बाँया तिघाको बिच बाहिरी भाग मासुमा (IM)	३ मात्रा: ६, १० र १४ हप्तामा	एक महिनाको फरकमा ३ मात्रा दिने		३ मात्रा दिने: पहिलो र दोस्रो मात्रा १ महिनाको फरकमा दिने र दोस्रो र तेस्रो मात्रा ६ महिनाको फरकमा दिने
दादुरा रुबेला	०.५ मि. लि. बाँया पाखुराको माथिल्लो भाग छाला र मासु बिच (subcutaneous)	२ मात्रा: ९ र १५ महिनामा	९ महिना देखि १५ महिना मुनिको बच्चा भएमा पहिलो भेटमा पहिलो मात्रा र एक महिनाको फरकमा १५ महिनामा दोस्रो मात्रा दिने	१५ महिना देखि ५ वर्ष सम्म एक महिनाको फरकमा २ मात्रा दिने	
जापानिज इन्सेफलाइटिस	०.५ मि. लि. बाहिरी भाग छाला र मासु बिच (subcutaneous)	१ मात्रा: १२ महिनामा	१ मात्रा		

नोट: छुट भएका खोपहरू दिँदा, पहिले दिएका खोपका मात्रा दोहोर्‍याउनु हुँदैन ।

“स्थानीय श्रोतको उपयोग, स्वामित्व र सहभागिता,
पूर्णखोप सुनिश्चितता-हाम्रो प्रतिबद्धता”

पूर्ण खोप, सुरक्षित भविष्य

सबै बालबालिकालाई नियमित खोपको कुनैपनि मात्रा नछुटाउनु होला

१५ महिना उमेर भित्रमा सबै खोपहरू पूरा गरी बालबालिकालाई
रोगहरूबाट सुरक्षित बनाऔं

नेपाल सरकार
संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
स्वास्थ्य सेवा विभाग
परिवार कल्याण महाशाखा
बाल स्वास्थ्य तथा खोप सेवा शाखा